

Innst. 80 L

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 130 L (2010–2011)

**Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om endringer i folketrygdloven
(ny uføretrygd og alderspensjon til uføre)**

Innhold

	Side		Side
1. Hovedinnholdet i proposisjonen	5	5. Alderspensjon til uføre	25
1.1 Innledning	5	5.1 Sammendrag	25
1.2 Komiteens arbeid	7	5.2 Komiteens merknader	26
1.3 Komiteens generelle merknader	7		
2. Ny uføretrygd	11	6. Uføres alderspensjon og utviklingen i befolkningens levealder – levealdersjustering	27
2.1 Sammendrag	11	6.1 Sammendrag	27
2.2 Komiteens merknader	12	6.2 Komiteens merknader	28
3. Fastsetting av uføregrad og reduksjon av uføretrygd mot arbeidsinntekt	18	7. Økonomiske og administrative konsekvenser	30
3.1 Sammendrag	18	7.1 Sammendrag	30
3.2 Komiteens merknader	19	7.2 Komiteens merknader	31
4. Nye uføreregler – overgangsregler	23	8. Forslag fra mindretall	32
4.1 Sammendrag	23	9. Komiteens tilråding	33
4.2 Komiteens merknader	24		

Innst. 80 L

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 130 L (2010–2011)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre)

Til Stortinget

1. Hovedinnholdet i proposisjonen

1.1 Innledning

I proposisjonen fremmes det forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven). Forslagene gjelder nye regler for uføretrygd og nye regler for alderspensjon til personer som har mottatt uførepensjon eller ny uføretrygd.

Forslagene er en nødvendig tilpasning til pensjonsreformen av folketrygdens ytelser til uføre. Uførereformen er også et ledd i en fornyelse av folketrygdens stønadsordninger for personer med helseproblemer: sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uførepensjon.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag om tilpasninger i tilstøtende regelverk i og utenfor folketrygdloven, herunder bestemmelsen om uføretrygd under institusjonsopphold.

Etter alderspensjon er uførepensjonen den trygdeytelsen som flest mottar.

Det skal satses på bedre oppfølging av den enkelte og forslaget vil gi en enklere og mer fleksibel uføretrygd. Det betyr:

- Uføretrygden skal fortsatt gi en varig inntektssikring.
- Uføretrygden får nye beregningsregler. Gjennomsnittlig uføretrygd blir noe høyere etter skatt enn ved en videreføring av dagens ordning.

- Dagens uførepensjonister går ikke over på ny beregningsmodell. De vil omfattes av nye skatteregler, men vil beholde tilnærmet samme ytelse etter skatt som tidligere. De vil i praksis i liten grad påvirkes av reformen, utover at mulighetene til å prøve seg i arbeid blir enklere og bedre.

Uføreytelsen i folketrygden skal ikke lenger beregnes som en pensjon, og ytelsen vil derfor bli kalt uføretrygd.

Forslagene innebærer vesentlige endringer i reglene for uføreytelsen. For å sikre en betryggende saksbehandling er det avgjørende at Arbeids- og velferdsetaten får nødvendig tid til å forberede innføringen av de nye reglene. Det tas derfor sikte på at lovendringene skal tre i kraft i 2015.

Hovedgrepene i uførefor reformen er:

1. Fremtidens uføretrygd skal være en kompensasjon for tap av inntekt målt ved inntekten de siste årene før uførheten oppstår. Det foreslås konkret at uføretrygden skal avhenge av inntekten i de tre beste av de fem siste årene før uførheten oppsto. Det medregnes inntekt opp til 6 G.
2. Uføretrygden skal skattlegges som lønn, og bruttonivået på uføretrygden økes med om lag 15 pst. for å kompensere for dette. Også minsteytelsene justeres opp for å kompensere for endret skattlegging. Dette bidrar til at man får et gjennomgående og likeartet system for inntektssikring for alle i yrkesaktiv alder, noe som også vil være enklere for den enkelte.
3. Uføretrygden foreslås satt til 66 pst. av tidligere inntekt, det samme som for arbeidsavklaringspenger. Uføretrygden avviker imidlertid fra arbeidsavklaringspengene blant annet ved at beregningsgrunnlaget er ulikt på enkelte områder. Minsteytelsen i uføretrygden er høyere fordi

- den fortsatt skal være en varig ytelse. Uføretrygden skal årlig reguleres i takt med økningen i folketrygdens grunnbeløp.
4. Dagens behovsprøvd barnetillegg endres ikke. Innretningen av barnetillegget vil bli vurdert på nytt i tilknytning til behandlingen av utredningen fra Brochmann-utvalget. Vurderingen vil også ses i lys av Fordelingsutvalgets utredning.
 5. For nye uføre innføres en ny, fleksibel og «sømløs» ordning for å kombinere uføretrygd og arbeid. Dagens system erstattes av en ordning uten ventetid, med en beløpsgrense på 0,4 G for arbeidsinntekt som ikke skal føre til reduksjon i uføretrygden og uten automatisk revurdering. Innvilget uføregrad skal ikke endres selv om arbeidsinntekten overstiger beløpsgrensen. Forslaget vil gi en mer rettferdig ordning mellom helt og delvis uføre, hvor dagens fastsetting av uføregrad og høye friinntekt kan gi ubegrunnede inntektsforskjeller. Dagens uførepensjonister får en høyere beløpsgrense på 60 000 kroner frem til 2019.
 6. Kravet til uføregrad for å komme inn i uføreordningen reduseres fra dagens 50 til 40 pst. for de som kommer fra arbeidsavklaringspenger.
 7. Dagens krav om 40 års botid i Norge for å få full uføretrygd videreføres. Personer med kortere botid får, som i dag, en forholdsmessig avkorting av uføreytelsen. Tilsvarende videreføres dagens regler for utbetaling av uføretrygd i utlandet.
 8. Innsatsen for å kunne tilby unge under 30 år tilrettelegging for å komme i arbeid forsterkes. Nivået på inntektssikringen for unge uføre videreføres, men slik at bruttonivåene økes for å kompensere for økt skatt.
 9. Ny opptjeningsmodell for alderspensjon fases inn for uføre med årskullene fra 1954 til 1962, på samme måte som for yrkesaktive. Overgangen fra uføretrygd til alderspensjon skal fortsatt skje ved 67 år.
 10. Uføre skal årlig tjene opp pensjonsrettigheter som om de hadde fortsatt i jobb: Opptjeningen skal skje på grunnlag av den inntekten som har falt bort, og med samme opptjeningsprosent som for yrkesaktive. De som omfattes av ny opptjeningsmodell for alderspensjon skal tjene opp pensjonsrettigheter frem til 62 år, som også er grensen for opptjening i den nye AFP-ordningen i privat sektor.
 11. Uføres alderspensjon levealdersjusteres i utgangspunktet etter samme regler som yrkesaktives alderspensjon. Regjeringen foreslår at uføre allerede fra 2011 får en delvis skjerming for virkningen av levealdersjustering, ved at uføre årlig skjermes for 0,25 prosentpoeng av virkningen.
- Skjermingsregelen gjelder årskullene 1944–1951.
12. I 2018 skal det vurderes hvordan uføres alderspensjon videre skal skjermes for virkningen av levealdersjustering. Vurderingen skal skje ut fra en helhetlig vurdering der observasjoner av arbeidsføres tilpasning og utviklingen i antall uføre vektlegges. Uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon.
 13. Omleggingen av uføreytelsen i folketrygden innebærer en vekst i brutto uføreytelse kombinert med økt skatt. Uten endringer i tjenstepensjonsordningene vil offentlig ansatte kunne få en klart dårligere uføreordning enn tidligere. Det legges til grunn at offentlig ansattes uføretrygd skal økes så mye at skatteomleggingen ikke fører til redusert kjøpekraft. Organisasjonene inviteres til en prosess om utformingen av uføreytelsen i de offentlige ordningene. Utgangspunktet for tilpasningen bør være at uføreytelsen fra tjenstepensjonsordningen utformes som et direkte tillegg til uføretrygden fra folketrygden.
- Forslagene vil motivere til arbeid for uføre som har mulighet til å forsøke seg i arbeid eller å øke stillingsandelen. En vil også stimulere til økt bruk av gradert uføretrygd for derigjennom å opprettholde en tilknytning til arbeidslivet. I dag er fire av fem 100 pst. uføre, noe som delvis skyldes svakheter ved dagens ordning.
- Nye regler for å kombinere uføretrygd og arbeid vil gi et mer fleksibelt system. Det blir mulig for den enkelte å jobbe helt opp mot full stilling uten å risikere at retten til uføretrygd blir redusert eller faller bort.
- Med ny fleksibel alderspensjon i folketrygden er det mulig å gå av med alderspensjon ved 62 år. Økonomisk vil det kunne lønne seg for den enkelte å bli uføretrygdet fremfor å ta ut alderspensjon, blant annet fordi den årlige alderspensjonen blir høyere når den tas ut senere. Dette reiser spørsmål om rammene for samtidig arbeid og mottak av trygdeytelser for de eldste arbeidstakerne. Regjeringen vil komme tilbake til dette i tilknytning til den brede gjennomgangen som er varslet knyttet opp mot korttidsytelsene i folketrygden.
- Det vises til proposisjonens kapittel 1.2 hvor det er nærmere redegjort for fornyet arbeidslinje og uføreordningen, herunder; en fornyet og forsterket arbeidslinje, jobbmuligheter for den enkelte samt kvalifiseringstiltakene.
- Det vises videre til proposisjonens kapittel 2 hvor det er nærmere redegjort for bakgrunnen for forslagene. I tillegg til å tilpasse uføreordningen til ny alderspensjon er det behov for å se utforming av uføreordningen i sammenheng med utviklingen i

arbeids- og velferdspolitikken, jf. St.meld. nr. 9 (2006–2007) Arbeid, velferd og inkludering og innføring av ordningen med arbeidsavklaringspenger og Innst. S. nr. 148 (2006–2007).

Behovet for en reform ble påpekt av Pensjonskommisjonen, jf. NOU 2004:1. Regjeringen Bondevik II nedsatte Uførepensjonsutvalget ved kongelig resolusjon av 5. august 2005. Utvalget la 16. mai 2007 frem NOU 2007:4 Ny uførestønning og ny alderspensjon til uføre. NOU'en ble sendt på høring med frist 1. oktober 2007. Det vises til proposisjonens kapitler 7–11 hvor høringsuttalelsene er oppsummert.

I proposisjonens kapittel 12 er de økonomiske effekter illustrert for den enkelte mottaker av forslag om ny uføretrygd og alderspensjon til uføre ved hjelp av eksempler.

Det vises til proposisjonens Del I hvor det er redegjort for:

- Pensjonsreformen og alderspensjon til uføre
- Utviklingen på uføreområdet
- Hovedtrekk i arbeids- og velferdspolitikken
- Fornyet arbeidslinje og uføreordningen.

Det vises i proposisjonen til:

- NOU 2009:10 Fordelingsutvalget som utredet og foreslo tiltak som kan bidra til å redusere økonomiske forskjeller over tid. Det ble lagt vekt på både tiltak som bidrar til å utjevne inntektsmuligheter, og tiltak som kan utjevne opptjent inntekt og forbruk
- NOU 2011:7 Velferds- og migrasjonsutvalget Den norske modellens fremtid. Heretter benevnt Brochmann-utvalget.

1.2 Komiteens arbeid

Som ledd i komiteens arbeid med proposisjonen ble det 17. oktober 2011 avholdt høring i saken. Følgende deltok på høringen:

- NHO
- LO m.fl.
- UNIO
- YS
- Akademikerne
- KS
- Norges Handikapforbund
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
- Unge funksjonshemmede
- Landsforeningen for hjerte- og lungesyke
- Forsvar Dagens Uføretrygd
- Forsvar Offentlig Pensjon
- Landslaget for offentlige pensjonister (LOP)
- Norsk Epilepsiforbund

- Norsk Revmatikerforbund
- Velferdsalliansen
- Hovedorganisasjonen Virke
- Norges Blindeforbund.

1.3 Komiteens generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tove Linnea Brandvik, Thor Erik Forsberg, Steinar Gullvåg, Kari Henriksen og Anette Trettebergstuen, fra Fremskrittspartiet, lederen Robert Eriksson, Monica Carmen Gåsvatn og Laila Marie Reiertsen, fra Høyre, Sylvi Graham og Torbjørn Røe Isaksen, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen, fra Senterpartiet, Arne Bergsvåg, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til Prop. 130 L (2010–2011) Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at uføretrygden skal sikre rett til god og forutsigbar inntekt, hvis en ikke kan forsørge seg selv ved eget arbeid på grunn av sykdom, skade eller lyte.

Flertallet mener den nye uføreordningen vil sikre økonomisk trygghet for dem som ikke kan jobbe, bedre mulighet til å kombinere uføretrygd og arbeid og god alderspensjon også til uføre.

Flertallet vil understreke at uføretrygden er en grunnleggende sikring i det norske velferdssystemet. Videreføringen og endringene som velges, har som hovedformål å sikre at denne grunnleggende rettigheten gir de som ikke kan forsørge seg selv på grunn av sykdom, skade eller lyte, et godt og forutsigbart inntektsnivå.

Tilpasningene og endringene utløses av behovet for å tilpasse uførepensjon til ny alderspensjon. Det er også et ønske om at ordningen skal være enkel å forstå og tilpasset et annerledes arbeidsmarked enn det en hadde da dagens system ble utformet.

Det har vært flere tilpasninger av uførepensjonene i løpet av de siste tiårene. Dagens system ble utformet i en tid hvor arbeidsmarkedet var annerledes. Grunnprinsippet var at man var helt ute av arbeidslivet for resten av livet, når uførepensjon ble innvilget. Yrker som i dag har betydelige andeler i Norge eksisterte ikke for 20 til 30 år siden. Det er øg et stort og økende fokus på inkluderende arbeidsliv, økt kompetanse om forbyggende tiltak, bedre tilrettelegging og det er bedre tekniske løsninger tilgjengelige.

Flertallet understreker at forslaget sikrer nye uføre en uføretrygd om lag på nivå med dagens regler

eller bedre. Den nye uføretrygden, sammen med en forsterket arbeidslinje, vil bidra til at flere med redusert og variabel arbeidsevne kan delta i arbeidslivet. Bruken av arbeidsmarkedstiltak, praktisering av regelverket i stønadsordningene, legens og Arbeids- og velferdsetatens rolle i uføresaker skal gjennomgås for å forsterke innsatsen for at flere som kan og vil, skal få arbeid eller aktivitet.

Hovedmålet er at alle innbyggere skal forsørge seg selv ved egen inntekt. For noen som har sykdom, skade eller lyte, vil ikke det være mulig ved eget arbeid.

Et av grunnprinsippene vi bygger den norske velferdsmodellen rundt, er selvforsørgelse ved eget arbeid.

I det nye forslaget videreføres kriteriene som utløser retten til uføreytelse: Varig nedsatt inntektsevne på grunn av sykdom, skade eller lyte. Dette betyr at det stilles de samme kravene til nedsatt inntektsevne som vi har i dagens system.

Mange med helseproblemer som påvirker inntektsevnen, har svingende sykdomsforløp over kortere eller lengre perioder. Relativt mange, som i dag står utenfor arbeidslivet, har svingende helse/sykdomsforløp og ønsker å ta i bruk arbeidsevnen. Uføretrygden må legges til rette for at den enkelte kan delta i arbeidslivet, når arbeidsevnen tillater det.

Et hovedmål med tilpasningene er å gjøre det enklere å bevege seg mellom arbeid og uføretrygd. Målet med forenklingen er at de som kan jobbe i perioder, skal være sikret inntekt, dersom arbeidsfor-søket ikke fungerer eller hvis helsesituasjonen forverres permanent eller midlertidig. I dagens system er det flere terskeeffekter som kan medføre at en del taper inntekt ved økt arbeidsinnsats. Disse terskeleffektene er fjernet ved denne reformen.

Andre tiltak som bygger opp under målet om å gjøre arbeidslivet tilgjengelig for flere med nedsatt arbeidsevne, er avtalen om inkluderende arbeidsliv og Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjons-evne.

Hovedgrepene er å:

- endre til en inntektserstatningsmodell
- skattlegge som arbeidsinntekt
- sømløs og mer fleksibel overgang mellom arbeid og uføretrygd
- økt innsats på forebyggende tiltak
- særskilt økt innsats for unge under 30 år

Regjeringens forslag ivaretar den enkelte sine behov på en bedre måte ved at uføretrygden i større grad enn tidligere reflekterer den inntekten som er falt bort og gir muligheter til å bevege seg mellom arbeid og trygd i de periodene det er mulig ut fra helsemessige endringer. Forslaget sikrer uføre en god alderspensjon.

Med uføretrygden gir samfunnet den enkelte en garanti for at hvis man ikke kan forsørge seg selv ved eget arbeid på grunn av sykdom, skade eller lyte, utløses retten til en god og forutsigbar trygd.

Dette er hovedtrekkene i forslaget:

- Uføretrygden for nye uføre skal ligge på 66 pst. av tidligere inntekt. Dette er noe høyere enn gjennomsnittlig ytelse i dag. Uføretrygden skal fortsatt gi en varig inntektssikring.
- Uføretrygden skal skattlegges som lønn. For dagens uføre øker brutto utbetalt uføretrygd for å kompensere for dette.
- I dag beregnes uførepensjon på samme måte som alderspensjon. Den nye uføretrygden skal beregnes på grunnlag av inntekten de tre beste av de fem siste årene før uførheten oppstod.
- Det etableres en ny ordning som vil gjøre det enklere å kombinere uføretrygd og arbeid, særlig for de med varierende arbeidsevne. I den nye ordningen vil det alltid lønne seg å arbeide mer. Uføretrygden vil avkortes når arbeidsinntekten overstiger beløpsgrensen. Avkortingens slår først inn når arbeidsinntekten blir høyere enn 0,4 G (31 686 kroner pr. 1. mai 2011). For dagens uføre vil denne beløpsgrensen fra innføringen av ny ordning og frem til 2019 være 60 000 kroner. Dagens regler med revurdering av uføegraden når arbeidsinntekten overstiger 1 G og ett års ventetid før nye uføre kan prøve seg i arbeidslivet, faller bort.
- Dagens behovsprøvde barnetillegg videreføres, men innretningen av tillegget vil vurderes på nytt i tilknytning til behandlingen av Brochmannutvalgets utredning og i lys av Fordelingsutvalgets utredning.
- Overgang til alderspensjon skal skje ved 67 år. Pensjonsopptjening for de som omfattes av ny opptjeningsmodell i folketrygden gis til 62 år.
- Uføres alderspensjon skjermes delvis fra levealdersjustering fra 2011. Skjermingen utgjør 0,25 prosentpoeng per nytt årskull. Dette er en midlertidig ordning som vil gjelde for uføre født i årene 1944–1951, det vil si uføre som blir alderspensjonister i perioden 2011–2018. I lys av arbeidsføres tilpasning de nærmeste årene skal det i 2018 vurderes om, og eventuelt hvordan, en konkret skjermingsordning bør utformes.

Flertallet merker seg at regjeringen tar sikte på at reglene for ny uføretrygd og ny alderspensjon til uføre skal tre i kraft i 2015. Dagens uføre vil i mindre grad påvirkes av reformen, selv om enkelte endringer også vil gjelde for disse.

Flertallet støtter forslaget fra regjeringen, og viser til at det gir et system som bedre ivaretar øko-

nomisk trygghet, samt gir muligheter til å bevege seg mellom arbeid og trygd i de periodene det er mulig ut fra helsemessige endringer. Forslaget sikrer også en god alderspensjon for de som har overgangen til alderspensjon fra uføretrygden.

Arbeidslivet, økt universell utforming i samfunnet og tilgangen til tekniske hjelpemidler har endret seg. IA-avtalen har bidratt til økt kunnskap om hva som kan tilpasses i den enkeltes arbeidssituasjon og styrket bedriftenes ansvar for å forebygge og tilrettelegge på arbeidsplassen.

I det nye forslaget videreføres vilkårene om minst 50 pst. uføregrad for å ha rett til en uføreytelse og at inntektsevnen er varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. For alle som har hatt arbeidsavklaringspenger vil kravet være 40 pst. nedsatt inntektsevne. Kravet til å gjennomføre hensiktsmessig behandling og arbeidsrettede tiltak ligger som et gjennomgående prinsipp i oppfølging av personer med nedsatt inntektsevne. De aller fleste som får en uføretrygd vil derfor tidligere ha mottatt arbeidsavklaringspenger. Kravet til nedsatt inntektsevne på minst 40 pst. vil derfor omfatte flertallet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det i Norge har vært stor politisk enighet om grunnprinsippene for et omfattende velferdssystem. Det er viktig å sikre inntekt ved inntektsbortfall på grunn av sviktende helse, og det er viktig å sikre helse- og omsorgstjenester for alle. Norsk økonomi gir store muligheter til å sikre gode velferdsordninger. Samtidig kan det være utfordringer knyttet til finansieringen av fremtidens velferdssamfunn.

Disse medlemmer mener det er avgjørende at folk oppfatter at velferdssamfunnets ordninger kommer dem til gode som virkelig trenger det, og ikke misbrukes av personer som kan klare seg selv. Hvis ordningene oppfattes som selvvalgte i praksis, vil det være vanskelig å sikre oppslutningen om ordningene, slik disse medlemmer ser det.

Disse medlemmer viser til at den fremtidige utviklingen i antall uføretrygdede har blitt fremskrevet en rekke ganger. SSB gjennomførte beregninger for pensjonskommisjonen (NOU 2004:1) som viser at antall uføretrygdede økte fra 281 000 i 2001 til 365 000 i 2010, og videre vil øke til 388 000 i 2020 og til 407 000 i 2050.

Disse medlemmer viser også til at i beregninger som er foretatt for Uførepensjonsutvalget (NOU 2007:4) varierer antall mottakere av uføreytelse i 2050 fra 395 000 til 510 000. Beregningene viser dessuten at tilgangsratene må reduseres i forhold til de nivåer de har ligget på de ti siste årene, for at andelen uføre i befolkningen ikke skal øke.

Disse medlemmer vil påpeke at fremskrivninger av antall uføre er usikre. Uførepensjonsutval-

get foretok tekniske fremskrivninger i forbindelse med sitt arbeid. Beregningene omfatter summen av antall uførepensjonister og antall mottakere av tidsbegrenset uførestønad.

Disse medlemmer viser også til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2012 der det fremkommer at utgiftene til uføreytelser utgjør om lag 20 pst. av folketrygdens totale utgifter. Tilsvarende tall for 1980 var 12,6 pst., og det forventes en samlet utbetaling på uføreytelser i 2012 på om lag 58,7 mrd. kroner. I 1980 var utgiftene 17,6 mrd. kroner (G-justert).

Disse medlemmer konstaterer at det har vært en betydelig vekst i antall mottakere av uføreytelser de siste 30 årene. I 1980 var det i underkant av 160 000 stønadmottakere, mens antallet var økt til 303 000 per 1. halvår 2011, etter at tidsbegrenset uførestønad ble overført til ytelsen arbeidsavklaringspenger.

Disse medlemmer mener at dersom veksten i antall stønadmottakere fortsetter å være stor, vil dette ikke bare føre til statsfinansielle utfordringer, men kan også føre til en reforhandling av samfunnskontrakten. Velferdsstatens legitimitet og oppslutning er derfor avhengig av at en i praksis har ordninger som sikrer at fordelingen av rettigheter og plikter virkelig oppfylder samfunnskontraktens mål om effektiv risikodeling og rettferdig ressursfordeling.

Disse medlemmer er sterkt bekymret over den økende andelen mennesker som forlater arbeidslivet og går over på varig uføretrygd.

Disse medlemmer vil understreke at personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte, og som ikke er i stand til å delta i arbeidslivet, skal gis en inntektssikring fra samfunnet som gjør det mulig å ha en verdig tilværelse.

Disse medlemmer har lagt følgende prinsipper til grunn i sine forslag til forbedringer og endringer av regjeringens forslag til ny uføretrygd:

- Det skal lønne seg å arbeide.
- Ingen under 40 år uføretrygdes varig, med mindre det er helt åpenbart at de aldri kan få muligheter for deltakelse i arbeidslivet. Unge skal i stedet ha en sammenhengende støtte og tålmodig innsats i et utviklingsløp.
- Personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte ikke er i stand til å forsørge seg selv skal ha en ytelse fra samfunnet som gjør det mulig å ha en verdig tilværelse.
- Samlet ytelse skal ikke overstige tidligere lønnsnivå.
- Behovet skal kunne etterprøves med jevne mellomrom.
- Enhver restarbeidsevne skal tas i bruk.

- Nav har plikt og ansvar til å følge opp brukerne og gi den nødvendige bistand og veiledning slik at en eventuell restarbeidsevne kartlegges og utnyttes.
- Det skal være en minsteytelse for dem som ikke har hatt lønnsinntekt, eller som har hatt for lav inntekt til å gi opptjening over minstenivået, og som det går an å leve av.
- Utviklingen av ytelsen skal være på linje med utviklingen for yrkesaktive slik at mottakerne av ytelsen ikke taper kjøpekraft i forhold til de yrkesaktive.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil fremheve at det norske velferdssamfunnet slik det er bygget opp gjennom generasjoner, hviler på to helt sentrale påler. For det første at flest mulig deltar i arbeidslivet, og for det andre at vi går sammen om å sikre en grunnleggende trygghet for dem som ikke er i stand til å arbeide. Det grunnleggende utgangspunkt for Høyre er at hver enkelt har et personlig ansvar for seg selv, sitt eget liv og for menneskene rundt seg. Samtidig må et raust og menneskelig samfunn sikre alle mulighetene til et anstendig liv, uavhengig av bakgrunn, inntekt og arbeidsevne. Disse medlemmer mener derfor utgangspunktet for velferds politikken er at det må lønne seg å jobbe, samtidig som en sikrer gode og anstendige støtteordninger for dem som er for syke til å delta i arbeidslivet.

Disse medlemmer minner om at Høyre svært lenge har påpekt at for mange mennesker faller ut av arbeidsmarkedet. Fra 1995 til i dag har det vært en klar økning både av antallet og andelen uføre. Ser vi på tallene fra 1980 til i dag blir økningen enda mer markant. Særlig er den sterke økningen av unge uføre bekymringsfull, selv om de fleste uføre fortsatt er godt voksne. Økningen av antallet og andelen uføre er en utfordring av flere grunner. Det koster svært mye penger, det innebærer at Norge ikke bruker en viktig arbeidskraftsressurs og det er problematisk for den enkelte. Disse medlemmer registrerer at visse partier og organisasjoner forsøker å bortforklare økningen i andelen uføre i stedet for å gripe fatt i utfordringene.

Disse medlemmer ser at regjeringen på flere områder har lagt frem en politikk som samsvarer med Høyres standpunkter. Høyre har lenge tatt til orde for en mer fleksibel overgang mellom trygd og arbeid som sikrer at det alltid lønner seg å jobbe. Disse medlemmer er derfor positive til flere av grepene regjeringen foreslår for å få dette til. Disse medlemmer mener det er riktig å gjøre uførepensjonen om til en uføretrygd, å skattlegge uføretrygd som arbeidsinntekt og øke bruttoutbetalingene slik at de fleste kommer tilsvarende godt ut som i dag, og endre

opptjeningspraksisen slik at den blir mer i tråd med uføretrygden som en inntektskompensasjon.

Disse medlemmer viser til Uførepensjonsutvalgets rapport hvor et bredt flertall gikk inn for endringer i det såkalte fribeløpet. Disse medlemmer deler denne oppfatningen, men ser samtidig at det kan være behov for et fribeløp av administrative årsaker og vil derfor støtte regjeringens forslag til nytt fribeløp.

Selv om disse medlemmer støtter hovedgrepet i reformen, registrerer de at det er flere momenter som på sikt kan undergrave uføreordningens legitimitet og bærekraft. For at en velferdsordning skal være bærekraftig over tid må den være i tråd med arbeidslinjen, og selv om en skal ha gode inntektssikringsordninger, må det alltid lønne seg å jobbe. Disse medlemmer peker særlig på den delvise skjermingen av uføre for levealdersjustering og barnetillegget som er problematiske i denne sammenheng. Også pensjonsordningen for uføre som sådan, uavhengig av spørsmålet om levealdersjustering, kan i verste fall bidra til et press mot uføretrygden fra de demografiske gruppene som nærmer seg slutten av en yrkeskarriere. Disse medlemmer er for øvrig skuffet over at en reform som innebærer bedre ytelser og en bedre pensjonsordning ikke kombineres med en reell innskjerping av kravene som stilles for å komme inn i ordningen. Konsekvensen av en slik politikk vil kunne være at flere enn nødvendig faller utenfor og blir uføretrygdet. Dersom dette skulle vise seg å bli en konsekvens av reformen, mener disse medlemmer det vil være naturlig å evaluere elementer i ordningen. Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader under de relevante kapitler.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti ønsker et arbeidsliv der alle som har mulighet til å arbeide, kan delta. Det må føres en aktiv innsats for å inkludere alle og forhindre utstøting. Velferdsordningene må utformes slik at de som av helsemessige grunner ikke makter å være helt eller delvis i arbeid, sikres et verdig liv med tilstrekkelig inntekt. Samtidig må det gi noe ekstra inntekt å øke arbeidsinnsatsen.

Dette medlem vil peke på at det er urovekkende at et så stort antall unge mennesker er uføre. Det er særlig viktig å sette inn tiltak, både behandlingsrettede og arbeidsrettede, slik at flest mulig av disse kan komme tilbake til eller inn i arbeidslivet.

Dette medlem slutter seg til hovedtrekkene i regjeringens forslag til ny uførereform, men har enkelte endringsforslag som kan bidra til større arbeidsinnsats. Det gjelder mulighet for lavere uføregrad, bedre oppfølging av yngre uføre og avkortingsreglene for de som har mulighet til noe arbeid ved siden av uføretrygden.

Dette medlem vil understreke at hel eller delvis uførhet har sin årsak i den enkeltes helse. Rask oppfølging i helsevesenet, tilstrekkelig behandlingstilbud i rusomsorgen og forebyggende arbeid er viktig for å hindre overgang til uføretrygd.

2. Ny uføretrygd

2.1 Sammendrag

Uføreordningen i folketrygden skal sikre inntekt til personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått sin inntektsevne eller arbeidsevne varig nedsett med minst halvparten. Dagens uførepensjon beregnes i det vesentlige som en alderspensjon (etter gamle opptjeningsregler) og gis fra fylte 18 år og frem til overgang til alderspensjon ved 67 år.

Gjennom pensjonsreformen er det gjort store endringer i folketrygdens alderspensjon. Det er innført nye opptjeningsregler, fleksibelt uttak fra 62 år, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjoner under utbetaling.

Disse endringene medfører at regelverket for uførepensjon også må vurderes på nytt og det må gjøres tilpasninger i uføreordningen i folketrygden.

Det foreslås at uføreordningen i folketrygden legges om. Det foreslås at de nye beregningsreglene bare skal gjelde fullt ut for nye uføretilfeller, jf. proposisjonens kapittel 9. De som har uførepensjon når de nye reglene trer i kraft, skal overføres til nytt regelverk, men med sikte på at uføreytelsen skal være om lag den samme etter skatt som tidligere.

Når den nye uføreordningen skal utformes, er et hovedvalg om folketrygdens ytelser til uføre fortsatt skal bygge på alderspensjonsregelverket, eller om de skal løsrives fra dette og bygge på andre prinsipper. Uføreytelsen bør i større grad erstatte den inntekten som har falt bort på grunn av uførheten, i stedet for at den – som den nye alderspensjonen – skal gjenspeile den inntekten man har hatt i løpet av hele yrkeskarrieren. For å tydeliggjøre at uføretrygden skal kompensere for inntektstap, foreslås det at den nye uføretrygden beregnes på grunnlag av pensjongivende inntekt i en relativt kort periode før uføretidspunktet. Det legges til grunn at med en slik inntektserstatningsmodell blir det enklere for mottakeren å forstå prinsippene for beregning av ytelsen. Det presiseres at det å fortsatt basere uførepensjon på alderspensjonsreglene uansett vil føre til betydelige endringer sammenliknet med dagens system ettersom alderspensjonsreglene er endret.

Den enkeltes inntekt vil kunne variere fra år til år. Tilfeldige inntektssvingninger bør i liten grad påvirke en ytelse en skal motta i lang tid. Det er rimelig at man legger til grunn de tre beste av de fem siste årene når uføretrygden skal beregnes.

Hensikten med uføretrygd er å sikre inntekt når arbeidsinntekt har falt bort. Samtidig er det viktig at også reglene for uføretrygden bygger opp under arbeidslinjen. Det må legges til rette for at alle som kan arbeide i størst mulig grad stimuleres til og gis muligheter til å arbeide. En uføretrygd på 66 pst. av bortfalt arbeidsinntekt gir en god avveining mellom disse hensynene.

Ulike skatteregler for uføretrygd og arbeidsinntekt kan bidra til å tilsløre de økonomiske konsekvensene for den enkelte mellom overgang til arbeid og trygd. Det foreslås at den nye uføretrygden skattlegges etter tilsvarende regler som for lønnsinntekt. Når uføretrygden samtidig settes til 66 pst. av bortfalt inntekt blir den gjennomsnittlige uføreytelsen etter skatt noe høyere enn i dag for nye uføre.

Dersom man kort tid før uførheten har utført ulønnet omsorgsarbeid eller avtjent førstegangstjeneste vil inntekten i de tre beste av de fem siste årene kunne gi et lite representativt bilde av den inntekten som reelt sett har falt bort på grunn av uførheten. I dag gjelder egne beregningsregler i slike tilfeller. Det foreslås at disse reglene videreføres med nødvendige tekniske tilpasninger. Det innebærer at man kan se bort fra år der man har hatt lav eller ingen inntekt på grunn av ulønnet omsorgsarbeid og i stedet benytte den inntekten vedkommende har hatt i tidligere år. For år man har avtjent førstegangstjeneste, legges det til grunn en inntekt på minst 3 G, alternativt den inntekten man hadde i året før førstegangstjenesten tok til dersom denne er høyere.

Videre foreslås det at den nye uføretrygden bare skal avhenge av egen inntekt, og ikke lenger kunne påvirkes av en avdød ektefelles opptjening. Det tas imidlertid sikte på å utrede forholdet mellom uføretrygden og etterlattepensjonen i folketrygden nærmere. Det foreslås også regler for hvordan man skal ta hensyn til år der man har mottatt uføretrygd når beregningsgrunnlaget for uføretrygden fastsettes.

Minsteytelsene i dagens uførepensjon tilsvarer minsteytelsene i dagens alderspensjon og består av grunnpensjon og særtilllegg. Som hovedregel utgjør disse 1,85 G for gifte og 2 G for enslige. Det legges til grunn at minsteytelsen i den nye uføretrygden videreføres på samme nivå etter skatt som i dag. Det betyr at minsteytelsen må økes noe for å kompensere for økt skatt. Det foreslås at minsteytelsene fortsatt skal differensieres etter sivilstand, fordi minsteytelsen ikke er basert på egen opptjening og enslige har større levekostnader enn gifte pr. person. Det foreslås at gifte/samboende gis en minsteytelse etter ordinær sats, fastsatt til 2,28 G, og enslige etter en høy sats, fastsatt til 2,48 G. Videre foreslås det å forenkle sivilstandsdifferensieringen sammenliknet med dagens regler.

Personer som er født uføre eller blir uføre i ung alder (unge uføre) har ikke, eller i liten grad, hatt mulighet til å ha en arbeidsinntekt før uførheten inntrådte. Etter særlige regler, og på nærmere vilkår, er disse i dag likevel garantert en høyere ytelse enn minstepensjon. Det foreslås at de særskilte beregningsreglene for unge uføre videreføres med tekniske tilpasninger i ny uføretrygd ved at unge uføre sikres en høyere minstepensjon enn andre. Det foreslås at dagens nivå videreføres, men justert opp for å kompensere for økt skatt. Det gir en minstepensjon for gifte/samboende unge uføre på 2,66 G og for enslige unge uføre på 2,91 G.

Personer som har tapt hele sin inntektsevne får hel uførepensjon, mens personer som har tapt deler av inntektsevnen kan få en gradert uførepensjon. Et vilkår for å få rett til uførepensjon er at inntektsevnen/arbeidsevnen er nedsatt med minst halvparten. Det foreslås å videreføre dagens vilkår som hovedregel. Dersom det ikke er realistisk å komme tilbake i fulltidsarbeid er det mest fornuftig at det legges til rette for at personen konsentrerer seg om å utnytte den arbeidsevnen vedkommende faktisk har og unngå at inntektsevnen blir ytterligere redusert. Det vises til at det for personer som har kommet inn på arbeidsavklaringspenger med 50 pst. redusert arbeidsevne og som har klart å øke arbeidsinnsatsen til 60 pst., kan det fremstå som urimelig at den økte arbeidsinnsatsen skal kunne medføre at de ikke kan få uføretrygd for den delen av inntektsevnen som er varig nedsatt. Det foreslås derfor at personer som har mottatt arbeidsavklaringspenger og har 40 pst. nedsatt inntektsevne også skal gis rett til uføretrygd.

Full uførepensjon gis i dag ved minst 40 års opptjening og trygdetid. Trygdetid svarer i hovedsak til den tiden man har bodd i Norge, medregnet fremtidig botid til 67 år. Dersom opptjeningen og/eller trygdetiden er mindre enn 40 år, avkortes uførepensjonen forholdsmessig. Det foreslås å videreføre dagens hovedprinsipp om å ta hensyn til trygdetid ved utmåling av uføretrygd, men med enkelte tekniske tilpasninger.

Ved forsørging av ektefelle og/eller barn kan det i dag gis behovsprøvede tillegg til pensjonen (forsørgingstillegg). Dagens forsørgingstillegg i folketrygden er basert på et annet familie- og forsørgingsmønster enn det som er vanlig i dag. Regelverket er i stor grad basert på forhold der husholdningen var basert på én inntekt. I dag er begge ektefeller som hovedregel i inntektsgivende arbeid. Utviklingen tilsier at det ikke lenger bør gis ektefelletillegg, og det foreslås at dette ikke videreføres i ny uføretrygd. Det foreslås overgangsregler for dem som mottar ektefelletillegg når nye regler trer i kraft.

Når det gjelder barnetillegg stiller det seg noe annerledes. Det foreslås at dagens behovsprøvede bar-

netillegg videreføres, samtidig som reglene for behovsprøving tilpasses slik at nivået på uføretrygden før skatt blir høyere enn i dag.

Forslaget til ny uføretrygd gjør det nødvendig å tilpasse enkelte andre deler av regelverket. Det er i dag et vilkår for å få uførepensjon at man har vært medlem i folketrygden (det vil normalt si har bodd i Norge) de tre siste årene før uføretidspunktet. Ved sterk tidligere tilknytning til Norge, kan det i visse tilfeller likevel innvilges uførepensjon selv om treårskravet ikke er oppfylt. Blant annet kan en person som tidligere har opptjent rett til en alderspensjon tilsvarende halv minstepensjon, innvilges en tilsvarende høy uførepensjon. Det foreslås at dette unntaket videreføres med nødvendige tekniske tilpasninger til de nye beregningsreglene.

Videre er det i dag i utgangspunktet et vilkår om at man fortsatt må være medlem i folketrygden for å få utbetalt uførepensjon, det vil i hovedsak si at man må bo i Norge. Dersom man har 20 års tidligere botid i Norge, kan uførepensjon likevel utbetales fullt ut uavhengig av bosted. Ved kortere botid kan deler av pensjonen betales ut etter nærmere regler. Det foreslås tekniske tilpasninger til nye beregningsregler som i hovedsak viderefører gjeldende prinsipper.

Når uførheten skyldes en yrkesskade eller yrkessykdom som er godkjent etter folketrygdloven kapittel 13, gjelder det visse særregler som både medfører at det lempes noe på vilkårene for å få ytelsen, og at beregningsreglene er noe gunstigere. Det legges til grunn at dagens særregler videreføres og tilpasses ny uføretrygd. Det innebærer at inntekten på skadetidspunktet kan legges til grunn dersom dette gir et høyere beregningsgrunnlag, at uføretrygden er uavhengig av trygdetid, og at det kan ytes uføretrygd gradert ned til 30 pst.

Noen ektepar kan i dag få høyere pensjon samlet sett ved at den ene av ektefellene gir avkall på retten til uførepensjon. Som følge av dette, er det gitt regler om at gifte i visse tilfeller kan gi avkall på uførepensjon. Det foreslås at reglene teknisk tilpasses nye beregningsregler for uføretrygd.

2.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, slutter seg til forslaget fra regjeringen om videreføring av målgruppen for uføretrygden, både med hensyn til hvem som utløser retten til uføretrygd og aldersgruppen for uføretrygden. Det grunnleggende prinsippet er at alle skal livnære seg selv ved eget arbeid. For de som ikke kan dette på grunn av helsemessige problemer gir uføretrygden inntektssikring for enkeltmennesket.

Komiteen vil understreke at den nye uføretrygden skal bidra til at to likeverdige mål nås. En god inntektssikring for de som ikke kan jobbe, samtidig som man sikrer en ordning som er fleksibel for de som kan jobbe i perioder.

Komiteen slutter seg til at de nye beregningsreglene bare skal gjelde fullt for de som får innvilget uføretrygd etter at uføreforamen har trådt i kraft. De som ved iverksettelsen av ny uføretrygd allerede mottar dagens uførepensjon, får uførepensjonen konvertert til ny uføretrygd, med sikte på at ytelsen etter skatt skal være den samme som før. Komiteen mener dette sikrer forutsigbarhet for de som er mottakere av uføretrygden.

Komiteen slutter seg til forslaget med en kompensasjonsgrad på 66 pst. av inntil 6 G som sikrer en gjennomsnittlig noe høyere uføreytelse for nye mottakere av uføretrygden.

Komiteen slutter seg til utformingen av et mer sømløst regelverk som gjør det enklere å bevege seg mellom uføretrygden og arbeid når helsen tillater dette. Det er lagt vekt på å skape et mer forutsigbart system som er enklere å forstå for de som mottar uføretrygden. Omleggingen av skattereglene og nye regler for inntektsprøving for mottakere av uføretrygden bidrar til at det blir mer forutsigbart for enkeltpersoner siden all arbeidsinntekt bidrar til å øke nettoutbetalingen. Komiteen viser til at flere andre velferdsytelser eller egenbetalinger er vurdert ut fra brutto inntekt. Dette vil være en kombinasjon av statlige og kommunale ordninger. Komiteen vil understreke at det er svært viktig at denne type ordninger blir gjennomgått og at det blir vurdert endringer i disse ordningene. Komiteen viser til at det for mange er normalt med et svingende sykdomsbilde. For denne gruppen er det viktig at utformingen av uføretrygden ikke er til hinder for å kunne jobbe i gode perioder. Komiteen understreker også at uføretrygden skal fungere som et sikkerhetsnett som gir trygghet i de periodene hvor man av helsemessige årsaker ikke kan jobbe.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, slutter seg til at inngangsvilkåret for den nye uføretrygden videreføres på 50 pst. mens det åpnes for et lavere inngangsvilkår på 40 pst. for de som kommer fra arbeidsavklaringspenger. Det er viktig for å stimulere til at flere gjennomfører tiltak for å komme inn i eller tilbake til arbeid.

Komiteen vil understreke at lovforslaget primært sett bare omhandler inntektssikringen. Komiteen mener at forebyggingen skjer i perioden før innvilgelse. Komiteen vil understreke betydningen av å styrke arbeidet med inkluderende arbeidsliv,

bedre og mer målrettede tiltak for å forebygge sviktende helse og utdanning og opplæring for å bidra til at flere får anledning til å bruke sin arbeidsevne i det ordinære arbeidslivet. Videreføringen av IA-avtalen og oppfølging fra Nav vil være viktige momenter for at en skal lykkes med dette.

Komiteen slutter seg til at man ikke viderefører ektefelletillegget. Den nye uføreytelsen er i langt større grad innrettet på individuelle rettigheter og gjenspeiler arbeidslinjen i form av at alle primært sett skal livnære seg selv ved eget arbeid.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til at dagens behovsprøvde barnetillegg videreføres. Flertallet merker seg at dette er et punkt som man skal komme tilbake til ved gjennomgangen av Brochmann-utvalget.

Komiteen vil understreke betydningen av gode ordninger som gir barnefamilier trygg inntektssikring.

Komiteen slutter seg til videreføringen av kravet om medlemskap i folketrygden. Komiteen støtter også en videreføring av regelverket for avkorting av ytelser ut fra kort botid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at regjeringen går inn for at ny uføretrygd skal løsrives fra alderspensjonsregelverket.

Disse medlemmer støtter dette prinsippet da uføretrygden bør, etter disse medlemmers mening, i større grad erstatte den inntekten som har falt bort på grunn av uførheten, i stedet for at den, som ny alderspensjon, skal gjenspeile den inntekten man har hatt i løpet av hele yrkeskarrieren.

Disse medlemmer viser til at uførepensjon etter dagens regelverk blir beregnet på samme måte som man beregnet alderspensjonen i gammel ordning. Dette innebærer at den utregnes på bakgrunn av et sluttpoengtall.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår at uføreytelsen beregnes som 66 pst. av tidligere inntekt og skattlegges som lønn.

Disse medlemmer støtter en slik beregningsmåte.

Regjeringen beskriver i forslag til statsbudsjett for 2012, jf. Prop. 1 S (2011–2012) at det samlet er en økning i antall nye uføre under 30 år. Denne økningen er særlig sterk blant de mellom 18 og 24 år. Disse medlemmer mener dette er en urovekkende utvikling, fordi det innebærer at flere unge fratras muligheten til deltakelse i arbeidslivet. For samfunnet er dette en lite ønskelig situasjon fordi flere unge uføretrygdede betyr færre i arbeidsstyrken, og

flere som vil motta uføretrygd i hele sin yrkesaktive alder.

Disse medlemmer viser til statistikk fra Nav, per 1. kvartal 2010, hvor det fremkom at det var 24 220 tilfeller, under 40 år med varig uførepensjon.

Disse medlemmer viser videre til at det ifølge den siste oppdaterte statistikken over mottakere av uførepensjon etter diagnose, per 31. desember 2009, fremkommer at om lag 6 av 10 av de under 40 år, ble varig uførepensjonert grunnet psykiske lidelser og adferdsforstyrrelser. Fordelt på kjønn utgjorde dette 61,5 pst. (menn), og 52,9 pst. (kvinner).

Når en i dag setter unge på varig uførepensjon kan det, der og da, virke som en riktig løsning. Men på lengre sikt innebærer dette, etter disse medlemmers syn, at vi svikter de unge, hvis vi ikke gjør en ekstra innsats for å hjelpe dem med å få, eller gjenvinne arbeidsevnen, og muligheten for et liv med arbeid.

Disse medlemmer mener det er bekymringsfullt at hele 57 pst. av dem under 40 år som har fått innvilget varig uføretrygd har en psykisk lidelse. Spesielt med tanke på at helsespesialister de senere årene har påpekt at mange av de unge vil kunne komme til å klare seg selv, hvis de får ta tiden til hjelp og får riktig behandling.

Disse medlemmer mener man bør ha som utgangspunkt at ingen unge skal på varig uførepensjon. Dette prinsippet skal i utgangspunktet gjelde alle, bortsett fra de tilfeller der det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet.

Disse medlemmer vil derfor forebygge dette med sammenhengende, støttende og tålmodig innsats for alle under 40 år.

Disse medlemmer er videre opptatt av at det skal skapes plass og forståelse for den enkeltes situasjon. Det skal være plass til at det i perioder er mer fokus på for eksempel behandling, og ikke kun tradisjonelle og aktive arbeidsmarkedstiltak.

I den sammenheng ønsker også disse medlemmer å utnytte potensialet som blant annet ligger i tilbudet «grønn omsorg» – «Inn på tunet» og lignende.

Disse medlemmer fremmer på den bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag som ivaretar prinsippet om at ingen under 40 år skal tilbys varig uføretrygd, med mindre det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2013 legge frem en egen handlingsplan for å sikre at unge får en sammenhengende støtte og tålmodig innsats for å begrense nye tilfeller med unge under 40 år på varig uføretrygd.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil videre peke på ytelsen «ung ufør» som er en ytelse til dem som er født uføre, eller som er blitt minst 50 pst. uføre før fylte 26 år. For å være berettiget til ytelsen må man ha en alvorlig og klart dokumentert sykdom.

Disse medlemmer viser til at formålet med særregelen er at unge uføre som har redusert mulighet til selv å tjene opp rettigheter med egen inntekt, skal sikres en garantert minsteytelse. Disse medlemmer viser til at unge uføre har gjennomgående en svært ulik levekårsituasjon sammenlignet med personer som blir ufør etter lengre tids arbeidslivsdeltakelse. For unge uføre må etablering med familie, bolig og andre økonomiske byrder i en etableringsfase i all hovedsak finansieres med trygdeinntekt.

Disse medlemmer vil videre påpeke at for eldre uføretrygdede er etableringsfasen som oftest et tilbaketrukket stadium. Unge uføre har i tillegg langt oftere et forsørgeransvar enn personer som blir ufør senere i livet.

På denne bakgrunn mener disse medlemmer det er viktig å videreføre ytelsen «ung ufør» i de tilfeller det er helt åpenbart at man ikke vil kunne delta i arbeidslivet.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår å videreføre de særskilte reglene for unge uføre. For å kompensere for økt skatt settes minsteytelsen for gifte/samboende unge uføre på 2,66 G og for enslige unge uføre på 2,91 G.

Disse medlemmer vil derfor at de særskilte beregningsreglene for unge uføre videreføres med tekniske tilpasninger i ny uføretrygd ved at unge uføre sikres en høyere minsteytelse enn andre.

Disse medlemmer ønsker å sette inngangskriterier for ordningen ved at man enten må være født ufør, eller ha blitt minst 80 pst. ufør før fylte 26 år.

Disse medlemmer mener det er et viktig argument at de som kommer inn under ytelsen «ung ufør» sikres et inntektsnivå som bidrar til at både etablering, forsørgeransvar og tilfredsstillende levekår kan ivaretas frem til pensjonsalder.

Disse medlemmer ønsker derfor å foreslå at nivået på minsteytelsen settes til 3,30 G uavhengig av om man er enslig eller gift/samboende.

Disse medlemmer ønsker videre å foreslå at nivået på tilleggsopptjeningen økes til 4,8 G, og at nivået justeres opp ytterligere for å kompensere for økt skatt.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag der de med ytelsen «ung ufør» sikres en minsteytelse tilsvarende 3,30 G, uavhengig av sivilstand.

II

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag der de med ytelsen «ung ufør» sikres en tilleggsopptjening tilsvarende 4,8 G, etter at det er tatt høyde for økt skatt.»

Disse medlemmer har videre merket seg at regjeringen foreslår å videreføre dagens hovedprinsipp om å ta hensyn til trykdetid ved utmåling av uføretrygd, men med enkelte tekniske tilpasninger.

Disse medlemmer er tilfreds med at man viderefører dette hovedprinsippet, og støtter dette.

Minsteytelsen i dagens uførepensjon tilsvarer minsteytelsen i dagens alderspensjon og består av grunnpensjon og særtillegg.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår at minsteytelsen i den nye uføretrygden videreføres på samme nivå etter skatt som i dag. Det betyr at minsteytelsen blir kompensert for økt skatt.

Disse medlemmer har videre merket seg at regjeringen foreslår at minsteytelsene fortsatt skal differensieres etter sivilstand. Dette innebærer at gifte/samboende gis en minsteytelse etter ordinær sats, fastsatt til 2,28 G, og enslige etter en høy sats, fastsatt til 2,48 G for å kompensere for økt skatt.

Disse medlemmer støtter regjeringen i det alt vesentlige når det gjelder fastsetting av minsteytelse, men vil foreslå at minsteytelsen uavhengig av sivilstand fastsettes til 2,48 G, noe som innebærer at dagens sivilstands differensiering opphører.

Disse medlemmer viser for øvrig til at Fremskrittspartiet hvert år siden 1989 har foreslått å fjerne avkortingen for både gifte/samboende uføretrygd og pensjonister.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at utviklingen av den nye uføretelsen skal være på linje med utviklingen for yrkesaktive slik at mottakerne av ytelsen ikke taper kjøpekraft i forhold til de yrkesaktive.

Disse medlemmer viser til at når uførhet skyldes en yrkesskade eller yrkessykdom som er godkjent etter folketrygdloven kapittel 13, gjelder det visse særregler som både medfører at det lempes på vilkårene for ytelsen, og at beregningsreglene er noe gunstigere.

Disse medlemmer støtter forslaget om å beholde disse særreglene.

Disse medlemmer viser til at dagens uførepensjon ble utformet i en tid da husholdningene stort sett bare hadde en inntekt, og at det har skjedd store endringer i familie- og forsørgingsmønsteret siden folketrygden ble etablert.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår at det ikke skal gis etterlattefordeler som del av ny uføretrygd, og støtter dette.

Disse medlemmer har videre merket seg at når ny uføretrygd trer i kraft vil det være behov for overgangsordninger for personer som mottar uførepensjon beregnet etter regler for gjenlevende ektefelle, og at regjeringen foreslår at folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefelle skal utredes nærmere, og vil komme tilbake med en langsiktig løsning for etterlatteytelsene for uføretrygdede etter at Stortinget har behandlet forslaget om ny uføretrygd.

Disse medlemmer imøteser en slik gjennomgang.

Disse medlemmer støtter dette.

Disse medlemmer viser til at dagens behovsprøvde barnetillegg til uførepensjonister er rettet mot barnefamilier med lav inntekt. Det er samtidig et problem at dagens barnetillegg kan gi dårlige insentiver til å være i/komme i arbeid. Uføretrygdede som tidligere har hatt lav inntekt og som har flere barn, vil kunne få en trygdeytelse som er høyere enn tidligere inntekt eller den inntekten som mottakeren kan oppnå i arbeid.

Disse medlemmer vil videre vise til at Uførepensjonsutvalget mente det burde vurderes å innføre en øvre grense for samlet ytelse etter samme prinsipp som for arbeidsavklaringspenger, der livsoppholdsyttelse og barnetillegg til sammen ikke kan overstige 90 pst. av tidligere inntekt.

Disse medlemmer har også merket seg at et overveiende flertall av høringsinstansene støtter at det innføres en begrensning, slik at samlet uføretrygd, inkludert barnetillegg, maksimalt kan utgjøre en bestemt andel av tidligere inntekt.

Disse medlemmer er kjent med at regjeringen ikke foreslår å innføre et øvre tak på hva man kan få i samlet uføretrygd, inkludert barnetillegg, og at regjeringen vil vurdere innretninger av barnetillegget på nytt i tilknytning til behandlingen av utredningen fra Brochmann-utvalget, samt at spørsmålet også vil sees i lys av Fordelingsutvalgets utredning.

Disse medlemmer mener prinsipielt sett at det er uheldig dersom den samlede uføretrygden overstiger inntekten man alternativt kunne hatt som fullt arbeidsfør. Ved flere enn to barn vil dette kunne skje i en del tilfeller med dagens regler.

Disse medlemmer støtter at dagens behovsprøvde ordning med barnetillegg beholdes, forutsatt

at det innføres et øvre tak på hva man kan få i uføretrygd, inkludert barnetillegg.

Disse medlemmer foreslår at det øvre taket bør settes til 80 pst. av tidligere lønnsinntekt.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at samlet uføretrygd, inkludert barnetillegg, maksimalt kan utgjøre 80 pst. av tidligere inntekt.»

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår at både minsteytelsen og den delen av uføretrygden som avhenger av inntekt (66 pst. av beregningsgrunnlaget) fortsatt bør reduseres dersom en har svak tilknytning til Norge. Dette innebærer at full uføretrygd ytes til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, reduseres utføretrygden tilsvarende.

Disse medlemmer støtter regjeringens forslag om at 40 års trygdetid skal legges til grunn for å være berettiget til full uføretrygd.

Disse medlemmer viser til at personer som har bodd i Norge i minst 20 år etter fylte 16 år kan i dag, som hovedregel, likevel beholde hele uføretrygden dersom de flytter til utlandet. Blant annet innebærer dette at alle som er født i Norge og som flytter utenlands etter fylte 36 år fritt kan ta med seg uføretrygden.

Disse medlemmer har merket seg at dette videreføres.

Disse medlemmer viser til at dette innebærer at en person som flytter ut av landet kort tid etter at vedkommende har fått uføretrygd, slik at man fremdeles har minst 20 års botid i Norge, vil kunne få med seg uføretrygden basert på faktisk og fremtidig trygdetid uendret til utlandet.

Disse medlemmer mener full uføretrygd skal ytes til den som har minst 40 års trygdetid, og dersom trygdetiden er kortere, skal faktisk trygdetid legges til grunn når man tar med seg uføretrygden til utlandet.

Disse medlemmer vil understreke at dette gjelder kun i tilfeller der man flytter permanent ut av landet, og at de som drar utenlands på kortere opphold på grunn av helsemessige årsaker, naturlig nok skal få beholde samme ytelse som om man var bosatt i landet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at faktisk trygdetid legges til grunn når man flytter permanent ut av Norge.»

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen viderefører dagens regler om at flyktninger er garantert full minsteytelse selv om de mangler trygdetid, og at garantien om full minsteytelse faller bort for flyktninger som flytter til utlandet.

Disse medlemmer mener at faktisk trygdetid også bør gjelde for flyktninger når det gjelder beregning av minsteytelsen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at faktisk trygdetid legges til grunn ved beregning av minsteytelsen for flyktninger.»

Disse medlemmer viser til Brochmannutvalget og vil komme tilbake med konkrete forslag som kan motvirke økt eksport av uføretrygd til utlandet.

Disse medlemmer viser til at tidsbegrenset uførestønad er overført til ordningen arbeidsavklaringspenger. Dette er, etter Fremskrittspartiets mening, en god tanke ved at flere vil få et individuelt oppfølgingsprogram med aktivitet fremfor passivitet. Men fortsatt er det slik at ordningen ikke fungerer optimalt. Dette skyldes, etter disse medlemmers syn, først og fremst at Nav ikke har klart oppgaven som administrator på en tilfredsstillende måte.

Disse medlemmer mener at ordningen med arbeidsavklaringspenger bør utvides til å omfatte langt flere, samt at man må bli tydeligere på å lage klarere aktivitetskrav for å være berettiget til ordningen. I tillegg ønsker disse medlemmer, som tidligere nevnt, å lage et utviklingsløp for unge under 40 år for å forhindre varig uføretrygd. Kravet om 40 års grense og et tett oppfølgingsprogram bør også gjelde for innvandrere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener regjeringen bør se nærmere på hvordan et oppfølgingsprogram for å forhindre at unge blir uføre skal utformes, samt ytelse til ordningen. Et slikt program vil kunne medføre at færre blir avhengig av dagens sosialhjelpsordning, og at antall sosialhjelpsmottakere vil bli redusert, samt at man kan klare å få flere i denne gruppen i inntektsgivende arbeid, imot at de havner på varig trygd.

Disse medlemmer er svært skuffet over at regjeringen ikke beskriver hvordan man kan hindre at flere havner på uføretrygd. Selv om uføretrygd er knyttet til medisinske kriterier, er det ikke slik at det er uunngåelig å hindre at mennesker havner på trygd. Disse medlemmer mener regjeringen forsømmer det svært viktige arbeidet med å hindre nyrekruttering til trygdeordningene, og viser i den forbindelse til flere viktige utviklingstrekk som ikke er nevnt i

proposisjonen: Man vet at langtidssykmelding ofte fører folk ut av arbeidslivet, man vet at mange med uklare diagnoser og lidelser ender på uføretrygd, man vet at gunstige velferdsordninger skaper økt press på uføreytelsene. I den forbindelse vises det til en rekke forslag disse partier har fremmet de siste årene som ville bidratt til en kraftinnsats for å hindre at flere falt ut av arbeidslivet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre har foreslått normering av sykmeldinger og tidligere intervensjon i sykmeldingsperioden, en opptrapping og reform av «Raskere tilbake-ordningen» for å sikre flere behandling, egne handlingsplaner for å møte unge Nav-brukere, en kraftig satsing på rehabilitering, tiltak som vil redusere ventetiden i psykiatrien, særlig for unge, for å nevne noen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener økningen i antallet unge uføre er svært bekymringsfull. Det er et sykdomstegn at systemet henviser så mange unge mennesker til en passiv tilværelse som stønadsmottakere tidlig i livet. Disse medlemmer vil påpeke at svært mange unge uføre har psykiske lidelser, og at slike lidelser ikke i seg selv innebærer at man er varig ute av stand til å delta i arbeidslivet. Disse medlemmer mener uføretrygd bare må gis til unge som åpenbart er helt ute av stand til å delta i arbeidslivet. For andre unge vil disse medlemmer at det skal utvikles et eget løp med tett oppfølging for å sikre reell mulighet til å komme inn i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at barnetillegget i visse tilfeller kan føre til at man kan få utbetalt mer i trygd enn man fikk som lønn i arbeidslivet. Det vises til Brochmann-utvalget som har dokumenter at man kan få en kompensasjonsgrad på mer enn 100 pst. for tidligere pensjonsgivende inntekt opp til 350 000 kroner. Disse medlemmer ser at dette problemet vil vedvare også med en ny uføretrygd. Det er også grunn til å minne om at trygdeordningene skal være rettferdige sammenlignet med hva vanlige lønnsinntakere får. Det er ikke rimelig at en person utenfor arbeidsmarkedet skal få mer utbetalt enn en person med samme livssituasjon som er i jobb. Dette problemet blir enda større fordi mange uføretrygdde har mulighet til å komme tilbake til arbeidslivet via jobber hvor det utbetales middels eller lave lønninger. Enda mer urimelige utslag får ordningen dersom man har flere barn som man får utbetalt barnetillegg for. Barnetillegget er behovsprøvet, men samtidig finnes det ingen øvre grense for hvor mye kombinasjonen av trygd og barnetillegg kan gi. Disse medlemmer vil også minne om at andre offentlige støtteordninger, som barnetrygden, må tas med i

betraktningen når man vurderer en persons helhetlige økonomiske situasjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener dagens barnetillegg må endres, og vil i størst mulig grad sikre at det lønner seg å jobbe. Samtidig kan en absolutt prosentgrense for hvor mye man kan få utbetalt av tidligere lønn – for eksempel 80 pst. – kunne falle urimelig ut for en del lavinntektsgrupper. Hvis prinsippet skal gjennomføres konsekvent vil det i praksis innebære at man ikke lenger kan ha et minstebeløp i uføretrygden. Det må også tas hensyn til at for mennesker som blir uføre i ung alder, er muligheten til å øke inntekten gjennom livsløpet begrenset. Videre må det påpekes at barnetillegget for uføretrygdde er langt større enn for mottakere av arbeidsavklaringspengeordningen. Disse medlemmer mener det derfor er behov for en grundig gjennomgang av alle sider ved barnetillegget, og mener det er kritikkverdig at regjeringen ikke har lagt opp til det i forbindelse med behandlingen av denne proposisjonen. Blant andre løsninger som må vurderes er hvorvidt barnetilleggene i arbeidsavklaringspengene og uføretrygden bør være like, hvorvidt barnetilleggene bør graderes og hvorvidt barnetilleggene i stedet bør omgjøres til generelle ordninger for alle med en viss inntekt, uavhengig av om de er i arbeidslivet eller ikke.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ny ordning for barnetillegg for både arbeidsavklaringspenger og uføretrygd, med sikte på en ordning som i større grad sikrer at det lønner seg å jobbe.»

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at nivået på uføretrygden tilsier at den vil kunne gi en betydelig kjøpekraft for uføretrygdde bosatt utenfor EU/EØS-området. For personer med ønske om å bo i land med et betydelig lavere kostnadsnivå kan dette gi en sterk insentiveffekt som kan føre til et økt press mot uføreordningen. Disse medlemmer ønsker derfor at regjeringen utreder mulighetene for å justere uføretrygdutbetalingene til kjøpekraften i landet mottakeren har sitt bosted. Disse medlemmer innser at det kan være praktiske utfordringer knyttet til en slik kjøpekraftsjustering av uføretrygden, og vil derfor oppfordre departementet til å utrede hvorvidt en slik kjøpekraftsjustering er hensiktsmessig og gjennomførbar.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti registrerer at det er et høyt antall unge

uføre og mener det er viktig at unge mennesker blir fulgt tett opp når de er blitt uføretrygdet. For noen kan tilstanden endres, og noen kan over tid oppleve at de får tilbake noe arbeidsevne. Fra uføretidspunktet kan regler for uføretrygd ha blitt endret i en mer fleksibel retning, og livssituasjonen for den uføre kan være annerledes. Dette medlem ønsker at Nav får et større ansvar for å følge disse opp. Uføretrygdede under 40 år bør derfor innkalles til oppfølgingsmøte med Nav en gang i året for å drøfte muligheter for arbeid og tilrettelegging og oppfølging dersom det er mulig.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til en ordning som innebærer at uføretrygdede under 40 år får en tettere oppfølging fra Nav gjennom for eksempel et årlig oppfølgingsmøte.»

3. Fastsetting av uføregrad og reduksjon av uføretrygd mot arbeidsinntekt

3.1 Sammendrag

Den foreslåtte nye uføretrygden vil i større grad reflektere den inntekten som falt bort på grunn av uførheten.

Uføre som kan arbeide noe skal ha gode insentiver til å utnytte sin arbeidsevne. Det er viktig at regelverket sikrer at det lønner seg å arbeide. Dette gjelder også før uførhet. Mange som mottar uføretrygd vil i perioder kunne arbeide noe ved siden av uføretrygden. Det er derfor viktig å ha regler som stimulerer til å utnytte arbeidsevnen. Samtidig er uføretrygd en erstatning for tapt arbeidsinntekt ved hel eller delvis uførhet. Grunnprinsippet er at uføretrygden skal kompensere for den reduserte inntektsevnen, som igjen vil reflekteres i uføregraden. Eventuell arbeidsinntekt må dermed få betydning for nivået på utbetalt uføretrygd.

Når det har gått ett år etter at uførepensjon er innvilget eller uføregraden forhøyet kan man i dagens regelverk ha en arbeidsinntekt ved siden av uførepensjonen opptil folketrygdens grunnbeløp (75 641 kroner fra 1. mai 2010) uten at uførepensjonen reduseres (friinntekt). Det samme gjelder for personer med gradert uførepensjon. Friinntekten blir ikke gradert etter uføregrad. Når arbeidsinntekten overstiger friinntekten skal uføregraden settes ned og uførepensjonen reduseres. Ved fastsettelse av ny uføregrad medregnes hele inntekten, også den delen som i utgangspunktet var en friinntekt.

Dagens friinntekt stimulerer uførepensjonister til å ha en arbeidsinntekt opp til denne friinntektsgrensen fordi de da får beholde hele pensjonen. Det at uføregraden skal settes ned (revurderes) når arbeids-

inntekten overskrider friinntektsgrensen, kan imidlertid føre til at mange ikke utnytter den arbeidsevnen de faktisk har. Samlet inntekt kan derfor falle dersom arbeidsinntekten øker ut over friinntekten. Dagens regler stimulerer dermed ikke til å ha arbeidsinntekt ut over friinntektsgrensen. Friinntekten gjør videre at to personer med lik inntektsevne, får forskjellig samlet inntekt dersom de utnytter sin inntektsevne, avhengig av hvilken uføregrad de har fått fastsatt.

Det foreslås å videreføre dagens hovedprinsipper for fastsetting av uføregraden. Uføregraden fastsettes ved å sammenlikne de inntektsmuligheter man hadde før uførheten inntraff med de inntektsmuligheter man har etter uførheten. Inntektsmulighetene før uførhet foreslås fortsatt å settes til den inntekten man hadde rett før uføretidspunktet, justert til en årsinntekt i full stilling. Denne inntekten er dermed ikke beregningsgrunnlaget for uføretrygden beskrevet i proposisjonens kapittel 7, men et inntektsmål som i tid ligger nærmere tidspunktet da uførheten inntrådte.

Tidspunktet for når uførheten anses å ha inntrådt (uføretidspunktet) er i dag den kalendermåneden inntektsevnen/arbeidsevnen blir nedsatt med minst halvparten. Forslaget til ny uføretrygd fører ikke til behov for endringer i reglene om fastsetting av uføretidspunktet. Det legges derfor til grunn at dagens regler videreføres, med enkelte tekniske tilpasninger. Det foreslås å videreføre bestemmelsen om at det skal fastsettes et nytt uføretidspunkt hvis inntektsevnen blir ytterligere nedsatt hvis det er til fordel for pensjonisten. Som en følge av forslag om at uføretrygden skal reduseres ved økt arbeidsinntekt uten at uføregraden endres, vil det imidlertid sjeldnere bli fastsatt nytt uføretidspunkt etter et kortvarig arbeidsforsøk.

Det foreslås at det ved innvilgelse av uføretrygden fortsatt skal fastsettes en grense for hvor høy pensjonsgivende inntekt man kan ha ved siden av uføretrygd, før uføretrygden skal reduseres.

Det er rimelig at erstatning for inntektstap faller bort når man har arbeidsinntekt. Det foreslås at uføretrygden reduseres med utgangspunkt i den andelen en hel uføretrygd utgjør av mottakerens inntekt rett før uførheten inntraff (kompensasjonsgraden).

Det er en stor fordel for den enkelte at løpende ytelse er riktig fastsatt. Det bør derfor bygges opp automatiserte løsninger som legger til rette for at den enkelte skal kunne melde fra om endringer i arbeidsinntekt og som sikrer at det blir utbetalt riktig uføretrygd. Det vises her til at Finansdepartementet har sendt på høring et forslag om ny felles kommunikasjonsordning for arbeidsgiveres rapportering om ansettelser, lønn og trekk – Elektronisk dialog med arbeidsgivere (EDAG). Dette vil legge til rette for at utbetalt uføretrygd enkelt skal kunne justeres ved endring i arbeidsinntekt.

Av administrative hensyn bør det være en beløpsgrense, slik at arbeidsinntekt lavere enn beløpsgrensen ikke fører til at uføretrygden reduseres. For å unngå en terskeffekt når arbeidsinntekten er høyere enn beløpsgrensen, foreslås det at arbeidsinntekt under beløpsgrensen holdes utenfor reduksjonen.

Med et slikt system vil det lønne seg å øke arbeidsinnsatsen, også ut over beløpsgrensen. Det vil være svært gode insentiver til å arbeide opp til beløpsgrensen, noe som kan stimulere den enkelte til å prøve seg i arbeid. En høy beløpsgrense betyr imidlertid at samlet inntekt kan bli høy sammenliknet med inntekten før uførheten. En beløpsgrense på 0,4 G (30 256 kroner) vil balansere hensynet til at samlet inntekt ikke skal kunne bli for høy i forhold til tidligere inntekt med hensynet til at reglene skal motivere til å prøve seg i arbeid.

Personer som mottar dagens uførepensjon og har arbeidsinntekt opp til friinntekten når det nye regelverket trer i kraft, kan komme dårligere ut ved overgang til de nye reglene. Det legges vekt på at overgangen fra dagens regler til nye regler blir forutsigbar, og at den enkelte får rimelig tid til å tilpasse seg nytt regelverk. Det foreslås derfor overgangsbestemmelser for personer som har rett til friinntekt når det nye regelverket trer i kraft. Disse får etter forslaget en beløpsgrense på 60 000 kroner til og med 2018.

Med dagens regler må det gå ett år etter innvilgelsen (ventetid) før man kan ha en inntekt tilsvarende friinntekten uten at trygden reduseres. Ventetiden kan motvirke at noen prøver å komme seg tilbake i arbeid, noe som er uheldig. Det foreslås derfor at det ikke skal være ventetid for å holde arbeidsinntekt under beløpsgrensen utenfor reduksjonen av ytelsen.

Deltakere i varig tilrettelagt arbeid (VTA) mottar uførepensjon. De fleste av disse får i tillegg en bonuslønn. Denne er som oftest veldig lav i forhold til den faktiske arbeidstiden. Det foreslås at inntekter fra VTA ikke skal føre til reduksjon av uføretrygden.

Uførepensjonen kan i dag graderes ned til 20 pst. etter innvilgelsen dersom man har meldt fra om at en forventer å få en inntektsøkning utover det som ble fastsatt ved innvilgelsen av ytelsen og derfor har fått en hvilende pensjonsrett. Det foreslås å opprettholde dagens nedre grense for utbetaling av uføreytelse. Ettersom det ikke lenger skal fastsettes ny uføregrad når trygden reduseres på grunn av arbeidsinntekt, foreslås det at utbetalingen av uføretrygden skal opphøre når inntekten utgjør over 80 pst. av inntektsnivået før uførhet.

I dag reduseres friinntekten dersom summen av uførepensjon og pensjonsgivende inntekt overstiger inntekten mottakeren hadde før vedkommende ble ufør (inntektstak). Forslaget om en beløpsgrense på et lavere nivå enn dagens friinntekt gjør at denne

bestemmelsen vil få liten praktisk betydning. Det foreslås nå at den ikke videreføres.

For at uføre skal motiveres til å prøve seg i arbeid, er det viktig at det ikke er en risiko for å miste retten til uføretrygd dersom arbeidsforsøket ikke lykkes. Forslaget om at utbetalt uføretrygd skal reduseres dersom man har arbeidsinntekt over inntektsgrensen, innebærer at det ikke lenger er nødvendig å redusere uføregraden ved arbeidsforsøk. Når uføregraden ligger fast selv om arbeidsinnsatsen øker ut over det som ble lagt til grunn når uføregraden ble fastsatt, betyr det at den enkelte beholder retten til å falle tilbake på den uføretrygden som er innvilget. Dette vil stimulere flere til økt arbeidsinnsats.

Når uføretrygden ikke lenger utbetales fordi arbeidsinntekten er for høy, foreslås det at man fortsatt må be om å beholde retten til tidligere uføegrad (hvilende rett). Det foreslås å videreføre dagens regler om at denne hvilende retten kan beholdes i inntil fem år ved å melde fra til Arbeids- og velferdsetaten. Retten til ytelsen kan etter søknad beholdes i ytterligere fem år.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til videreføringen av dagens hovedprinsipp som er at uføregraden skal gjenspeile den inntektsevnen man hadde før uførheten inntraff sammenliknet med inntektsevnen man har etter at uførheten inntrådte. Videreføring av prinsippet om at det er opptjening før uføretidspunktet, det vil si det tidspunktet man først ble sykmeldt for skaden, lyten eller sykdommen som skal ligge til grunn for beregningen, skal sikre at perioder med redusert arbeidsinntekt som følge av uførhet ikke skal være en del av inntektsgrunnlaget for fastsetting av uføretrygd.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at dette prinsippet sammen med at inntektsgrunnlaget beregnes ut fra de tre beste av de siste fem årene, skal forhindre at tilfeldige svingninger eller redusert inntekt på grunn av sykdom, skade eller lyte skal gi for svakt inntektsgrunnlag. Unntaksreglene som gjelder omsorg for barn og ved militærtjeneste, videreføres.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, slutter seg til regjeringens forslag om beløpsgrense. Den foreslåtte beløpsgrensen er lavere enn i det gamle systemet. Den gamle friinntekten gav full avkorting når man oversteg grensen. Den nye beløpsgrensen sikrer at man ikke får terskler som gir tapt nettoinntekt ved økt arbeidsinnsats.

Komiteen vil understreke at det har vært viktig å få fjernet terskeeffektene, venteåret og automatisk revurdering av uføretrygden hvis man oversteg grensen for friinntekten. Dette har vært punkter i den gamle ordningen som har motvirket arbeidslinjen. Komiteen merker seg at ordningen med å kunne fryse uføretrygden for 5 + 5 år videreføres og støtter dette.

Komiteen er tilfreds med regjeringens forslag om å holde bonusinntekt fra VTA utenfor avkortingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at den gamle friinntekten på 1 G gav full avkorting når man oversteg grensen. Den nye beløpsgrensen sikrer at man ikke får terskler som gir tapt nettoinntekt ved økt arbeidsinnsats.

Disse medlemmer viser til at Uførepensjonsutvalget var delt i synet på hvordan reglene for avkorting av uførestønaden mot arbeidsinntekt skal være. Flertallet mente det burde innføres en gradvis avkorting av uførestønaden over et lite toleransebeløp (15 000 kroner). Ett mindretall gikk inn for et høyere toleranse-/fribeløp, og et annet mindretall mener dagens avkortingsregler og friinntekt på 1 G bør videreføres.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen foreslår å redusere dagens friinntektsgrense til 0,4 G (31 686 kroner pr. 1. mai 2011).

Disse medlemmer har videre merket seg at regjeringen foreslår overgangsbestemmelser for personer som har rett til friinntekt når det nye regelverket trer i kraft. Disse får, etter forslaget, en beløpsgrense på 60 000 kroner til og med 2018.

Disse medlemmer mener det er viktig at man ivaretar hensynet til at reglene skal motivere til å prøve seg i arbeid.

Disse medlemmer vil derfor gå inn for at friinntektsgrensen settes til 0,75 G, og at uføretrygden avkortes med 66 pst. av inntekt som overstiger fribeløpet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at friinntektsgrensen settes til 0,75 G.»

Disse medlemmer viser til at regjeringen har understreket at målet med ny uføretrygd er at det skal lønne seg å arbeide.

Disse medlemmer viser til tidsskriftet Kapital nr. 12 2011, hvor de har gjort beregninger som viser at det for enkelte tilfeller vil være mer lønnsomt å forbli på trygd fremfor å utnytte arbeidsevnen fullt og helt. Regjeringen foreslår at for å kompensere for at kontrollen av uføegrad bortfaller, vil utbetaling av

uføretrygd opphøre dersom arbeidsinntekten når 80 pst. av inntektsnivået før uførhetstidspunktet.

Disse medlemmer antar at uføretrygdede vil ønske å arbeide opp til inntekten på et slikt nivå, men vegrer seg for å bli «helt friske» dersom de kommer dårligere ut økonomisk.

Disse medlemmer viser til at statssekretær Jan-Erik Støstad i Arbeidsdepartementet uttaler følgende i nevnte utgave av Kapital:

«.. effekten av 80-prosentgrensen vil derfor bli den motsatte av intensjonen om å få uføre tilbake til arbeid.»

Og videre:

«Ideelt sett burde vi ikke hatt den terskeeffekten du peker på, men vi har altså gjort en avveining av ulike hensyn.»

Disse medlemmer mener regjeringen bør komme tilbake til Stortinget med justerte regler for å hindre at enkelte vil få svært høy samlet inntekt sammenliknet med det de tidligere har hatt. Dette er også i tråd med den vurdering regjeringen selv omtaler i proposisjonen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at enkelte ikke får høyere inntekt sammenliknet med det de tidligere har hatt, uten at uføegraden revurderes, og slik at effekten av 80-prosentgrensen fjernes.»

Disse medlemmer viser til at inntektsevnen etter dagens regelverk må være varig nedsatt med mer enn 50 pst., og som følge av sykdom, skade eller lyte. I tillegg graderes uførepensjonen basert på sivilstand, altså på samme måte som alderspensjon.

Disse medlemmer har merket seg at Uførepensjonsutvalgets flertall mente at med en kompensasjonsgrad i uføreordningen på 66 pst., vil den enkelte som har en uføegrad på minst 50 pst. måtte bære 1/3 av inntektstapet selv. I samsvar med dette mente flertallet at det bør vurderes om den nedre grensen for å komme inn i uføreordningen skal reduseres til 1/3 (33,3 pst.).

Disse medlemmer har også merket seg at et mindretall i utvalget frarådet at man reduserte grensen for å komme inn i uføreordningen til 33,33 pst., mot dagens 50 pst. På den annen side kan dagen grense på 50 pst. også føre til et press på uføretrygden. En person som i dag reelt sett er 20 pst. varig arbeidsufør, og ikke omfattet av en offentlig tjenestepensjonsordning, kan fort bidra til å øke presset på uføreordningen ved å få innvilget 50 pst. varig uførehet.

Disse medlemmer viser til at regjeringen foreslår å opprettholde dagens krav om 50 pst. uføregrad for å komme inn i uføreordningen, men at kravet reduseres fra dagens 50 til 40 pst. for de som kommer fra arbeidsavklaringspenger.

Disse medlemmer mener at man bør legge samme hovedregel til grunn som man har gjort for tankegangen knyttet til gradert sykefravær. Det er sjelden man har enten ingen eller full arbeidsevne.

Disse medlemmer viser til at det i dag er et medisinsk inngangsvilkår til uføreytelsen. Vilkåret innebærer at en skal ha omfattende helseproblemer for å få en uføreytelse, og at helseproblemene skal være hovedårsaken til den reduserte arbeidsevnen.

Disse medlemmer mener at det å oppfylle de medisinske vilkårene fortsatt bør være en nødvendighet, men ikke en tilstrekkelig betingelse for å få uførestønad.

Disse medlemmer mener videre at det er flere fordeler med å flytte oppmerksomheten fra begrensninger på grunn av sykdom til de muligheter som finnes til tross for sykdommen. Man er helt avhengig av å få et kompetanseløft inn i både Nav og til leger, for å sikre at de blir gode til å vurdere arbeidsevnen til den enkelte. Fokus må flyttes fra hvor syk du er til hvor frisk du er – ikke hva du ikke kan, men hva du faktisk er i stand til.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår at inntekten i de tre beste av de fem siste årene før uførheten oppsto skal danne beregningsgrunnlaget for ny uføretrygd.

Disse medlemmer vil påpeke at for personer med varierende inntekt over tid kan en slik beregningsmodell gi tilfeldige utslag.

Disse medlemmer mener derfor det vil være fornuftig å endre beregningsreglene slik at man hindrer urimelige utslag. Dette kan best gjøres ved at man innfører en lengre beregningsperiode, noe som også vil ivareta de som har arbeidet over tid, men så har gått ned i stilling av helsemessige årsaker.

Disse medlemmer foreslår derfor at inntekten i de tre av de beste ti årene før uførheten oppsto skal danne beregningsgrunnlaget for ny uførestønad.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre beregningsreglene slik at de tre beste av de siste ti årene før uførheten oppsto danner beregningsgrunnlaget for ny uførestønad.»

Disse medlemmer viser til at det fremlagte forslaget til ny uføretrygd kan oppfattes som noe uklart for de med høy inntekt. Det kan virke som at en person som har en inntekt på 12 G, og som i realiteten har 50 pst. restarbeidsevne, ikke vil ha de nødvendige intensiver for å komme tilbake til arbeid.

Disse medlemmer mener at ny uføretrygd også må innrettes slik at det skal lønne seg for denne gruppen å utnytte sin restarbeidsevne.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en vurdering over hvordan dagens avkortingsregler slår ut for de med høy inntekt.»

Disse medlemmer er kjent med at regjeringen foreslår å opprettholde dagens hovedregel om at vilkåret for å få rett til uføretrygd er at inntektsevnen/ arbeidsevnen er nedsatt med minst halvparten.

Disse medlemmer har videre merket seg at regjeringen foreslår en gradering ned til 40 pst. for personer som har mottatt arbeidsavklaringspenger. Begrunnelsen for at denne bestemmelsen innføres er at det kan fremstå som urimelig at personer som har kommet inn på arbeidsavklaringspenger med 50 pst. redusert arbeidsevne og som har klart å øke arbeidsinnsatsen til 60 pst., ikke kan få uføretrygd for den delen av inntektsevnen som er varig nedsatt.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen foreslår at uføregraden ikke skal revurderes etter at uføretrygd er innvilget.

Disse medlemmer viser til at private pensjonsleverandører har basert sine produkter på graderingen i folketrygden, og mener et system der man ikke foretar en revurdering av uføregraden, men at man kun har avkorting av uføretrygden mot inntekt, vil kunne oppfattes som uoversiktlig for de som har private løsninger i tillegg til folketrygden.

Disse medlemmer mener dette er forhold som regjeringen bør utrede nærmere, slik at man får vurdert konsekvensene av at man ikke skal foreta revurdering av uføregraden.

Disse medlemmer viser til det faktum at mange som mottar uføretrygd i perioder vil kunne arbeide ved siden av uføretrygden.

Disse medlemmer mener derfor det er viktig å ha fleksible regler for gradering av uføretrygd som stimulerer alle til å utnytte sin reelle arbeidsevne, samtidig som uføretrygd er en erstatning for tapt arbeidsinntekt ved hel eller delvis uførhet.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen foreslår å videreføre dagens særregler, men at de tilpasses ny uføretrygd. Dette innebærer at inntekten på skadetidspunktet kan legges til grunn dersom dette gir et høyere beregningsgrunnlag, at uføretrygden er uavhengig av trygdetid, og at det kan ytes uføretrygd gradet ned til 30 pst.

Disse medlemmer mener derfor at man bør innføre en langt mer fleksibel gradering av grensen for å komme inn i uføreordningen, og vil derfor ta til orde for en ordning med følgende gradering: 20 – 30

– 40 – 50 – 60, 80 og 100 pst. varig redusert arbeidsevne.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at følgende gradering av grensen for å komme inn i uføreordningen blir ivaretatt: 20 – 30 – 40 – 50 – 60, 80 og 100 prosent varig redusert arbeidsevne.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener en ny uføretrygd med mer fleksible overganger mellom trygd og arbeid innebærer en ny måte å se uføretrygden på. Tidligere har systemet bygget på en tanke om at de som er 100 pst. uføretrygdede også er 100 pst. ute av stand til å arbeide hele tiden. For en person med plager som i varierende grad hindrer arbeidsdeltakelse, og som i kortere eller lengre perioder er helt ute av stand til å arbeide, har systemet i praksis måttet innvilge 100 pst. uføretrygd. Det er også grunn til å merke seg at om lag åtte av ti har en uføregrad på 100 pst., og av disse hadde 24,4 pst. en arbeidsinntekt ved siden av i 2007, ifølge Arbeidsdepartementet. Disse medlemmer mener den nye uføretrygden tar høyde for at mange kan ha varierende helsetilstand. Uføretrygden må derfor sees på som en grunnleggende inntektstrygghet som skal være der i de perioder man ikke er i stand til å arbeide. Med andre ord er en sentral del av den nye uføretrygden at det ikke bare er mulig, men ønskelig at flest mulig av de som har uføretrygd også skal arbeide ved siden av. Det er et viktig steg i riktig retning. Det innebærer også at det i mindre grad enn tidligere kan anses som et problem dersom kombinasjonen av trygd og arbeidsinntekt nærmer seg inntekten man tidligere hadde i arbeidsmarkedet. Så lenge denne økningen kommer som følge av økt arbeidsinnsats er det snarere et tegn på at fleksibiliteten i systemet er vellykket.

Komiteen mener at den avkortingen som regjeringen legger opp til er for høy for enkelte grupper. Dette gjelder spesielt de som på grunn av lav inntekt før uførhet vil motta minstestytelsen i den nye uføretrygden. Det vises i denne sammenheng til at enkelte med lav inntekt før uførheten vil kun sitte igjen med 11 kroner av en lønnsinntekt på 100 kroner etter skatt og avkortning av trygd. Komiteen mener denne avkortningen er for sterk, og at insentivene til å ta i bruk inntektsevnen dermed vil bli for svak.

Komiteen viser til at forslagene i Prop. 130 L (2010–2011) sikrer at uføre ikke kan tape penger på å øke arbeidsinntekten, slik det faktisk er i dagens system. Forslagene sikrer at to uføre med lik arbeids-

inntekt og likt beregningsgrunnlag får om lag lik samlet inntekt, uavhengig av innvilget uføregrad, og forslagene gjør at det blir en nær sammenheng mellom hvor stor andel av inntekten som har falt bort og hvor stor andel av full uføretrygd som blir utbetalt. Det vil være en stor fordel å beholde disse gunstige effektene av regjeringens forslag.

Komiteen peker på at regjeringen har foreslått at inntekt før uførhet ikke skal settes lavere enn 3 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Ved å øke denne grensen vil avkortingen reduseres for uføre med minstestytelse og lav inntekt før uførhet. Dette vil kunne føre til at flere uføre som også har arbeidsinntekt får en samlet inntekt som er høyere enn den inntekten de har hatt tidligere. Dette må imidlertid vurderes opp mot at uføre med minstestytelsen har en relativt lav inntekt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at de maksimale avkortingssatsene for uføre med minstestytelsen bør reduseres ved å øke den nedre grensen for inntekt før uførhet fra 3 til 3,3 grunnbeløp for gifte og samboende pensjonister og til 3,5 grunnbeløp for enslige. Dette vil redusere de maksimale avkortingssatsene til om lag 70 pst. for begge gruppene.

Flertallet foreslår derfor å endre andre ledd i § 12-8 Fastsetting av inntekt før og etter uførhet fra lovforslaget, som sier at inntekt før uførhet ikke kan settes lavere enn 3 ganger grunnbeløpet. Flertallet foreslår at inntekt før uførhet ikke settes lavere enn 3,3 ganger grunnbeløpet for gifte og samboere. For enslige skal inntekt før uførhet ikke settes lavere enn og 3,5 ganger grunnbeløpet for gifte.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«§ 12-8 andre ledd skal lyde:

- Inntekt før uførhet skal ikke settes lavere enn
- a) 3,3 ganger grunnbeløpet for personer som lever sammen med en ektefelle (se § 1-5) eller med en samboer i et samboerforhold som har vart minst 12 av de siste 18 månedene,
 - b) 3,5 ganger grunnbeløpet for enslige,
 - c) 4,5 ganger grunnbeløpet for medlemmer som fyller vilkårene for rett til minstestytelse som ung ufør.»

Flertallet viser ellers til regjeringens forslag til øvrige bestemmelser i § 12-8 og slutter seg til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at komiteens flertall går inn for å differensiere den nedre grense for inntekt før uførhet i forhold til sivilstand.

Disse medlemmer har videre merket seg at det i regjeringens lovforslag ikke er foreslått en differensiering hva gjelder fastsetting av inntekt før og etter uførhet, jf. § 12-8, andre ledd.

Disse medlemmer viser til sine merknader i denne innstilling hvor Fremskrittspartiet går imot at gifte og samboende skal ha en avkorting i ytelsen i forhold til enslige, og vil derfor også gå imot at man differensierer på bakgrunn av sivilstand den nedre grense for inntekt før uførheten.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«§ 12-8 andre ledd skal lyde:

Inntekt før uførhet skal ikke settes lavere enn 3,5 ganger grunnbeløpet. For medlemmer som fyller vilkårene for rett til minsteytelse som ung ufør, skal inntekten før uførhet ikke settes lavere enn 4,5 ganger grunnbeløpet.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti slutter seg til hovedtrekkene i den nye uføreordningen. Dette medlem mener imidlertid ikke ordningen er fleksibel nok med hensyn til uføregrad. Forslaget innebærer en videreføring av dagens regelverk som for de aller fleste innebærer at en må være minst 50 pst. ufør for å komme inn i andre ordninger når sykepenge opphører. Dette gir lite stimulanse til personer i sykepengeordningen til å bli mer arbeidsfør enn 50 pst.

Dette medlem vil understreke at det er et viktig mål at sykmeldte skal komme tilbake i så stor stillingsstørrelse som mulig ut fra egen helse. Dette skal arbeidsgiver legge til rette for, men det er viktig at også trygdeordningene gir bedre mulighet for det. En lavere uføregrad enn 50 pst. som inngangsbillett vil bidra til at flere bruker sin arbeidsevne fullt ut. Selv om en slik ordning kan føre til at flere kommer inn i uføreordningen, vil samtidig flere kunne få en lavere uføregrad enn de ellers ville fått.

Dette medlem mener derfor regelverket på dette området må bli langt mer fleksibelt og vil foreslå at uføretrygden kan graderes fra 20 til 100 pst. i intervaller på 10 pst.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«§ 12-7 skal lyde:

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst 20 pst.

Uføretidspunktet er tidspunktet da inntektsevnen er varig nedsatt med minst 20 prosent.

Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende

tar arbeid. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet) sammenlignes med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet). Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis over flere år, kan det tas utgangspunkt i inntektsevnen før sykdommen, skaden eller lytet oppstod.

§ 12-10 første og andre ledd skal lyde:

Det er et vilkår for at en hjemmearbeidende ektefelle skal få rett til uføretrygd, at evnen til å utføre arbeid i hjemmet (arbeidsevnen) er varig nedsatt med minst 20 prosent.

Uføretidspunktet er tidspunktet da arbeidsevnen er varig nedsatt med minst 20 prosent.»

4. Nye uføreregler – overgangsregler

4.1 Sammendrag

Uføreforamen innebærer vesentlige endringer i reglene for uføreytelsen i folketrygden. Det tas sikte på at lovendringene skal tre i kraft i 2015 slik at Arbeids- og velferdsetaten skal ha nødvendig tid til å forberede innføringen av de nye reglene.

De nye reglene for uføretrygden i folketrygden er forskjellig fra dagens regler for uførepensjon, blant annet ved at:

- Det innføres et nytt beregningsprinsipp. Uføretrygd skal beregnes som en prosentandel av inntekten i en relativt kort periode rett før uføretidspunktet og skattlegges som lønn.
- Beregningen forenkles ved at sivilstand bare skal påvirke minsteytelsen i uføretrygden, mens sivilstand kan påvirke alle komponentene i dagens uførepensjon.
- Det skal ikke lenger ytes ektefelle tillegg til uføretrygden.
- Det innføres nye regler for reduksjon av uføretrygden mot arbeidsinntekt.

To grunnleggende spørsmål er hvem som skal omfattes av de nye reglene og hvordan reglene skal være for de rundt 300 000 som mottar uførepensjon etter dagens regelverk.

Løsningen må sikre at hensynet til den enkeltes rettigheter ivaretas. Uførepensjonistene må gis tilstrekkelig tid til å tilpasse seg nye regler. Personer som allerede mottar uførepensjon bør ikke få for store endringer i sine ytelser ved omleggingen.

Det er også i samfunnets interesse at den nye uføretrygden innføres på en enklest mulig måte. Eventuelle overgangsregler bør ikke strekke seg over for

mange år, og bør være innenfor en akseptabel økonomisk ramme.

Det er ønskelig med en rask innfasing av nye regler for å unngå å måtte ha flere parallelle beregningsregler i en lang periode, noe som er administrativt krevende og kan skape uklarhet blant mottakerne om hvilke regler som gjelder. Fordi uføreytelsen kan mottas fra fylte 18 til fylte 67 år, vil det potensielt kunne bli en meget lang periode (49 år) med parallelle beregningsregler dersom dagens uførepensjonsregler videreføres for dem som mottar uførepensjon når det nye regelverket trer i kraft.

Det foreslås at de nye reglene for beregning av uføretrygd bare skal gjelde fullt ut for nye mottakere. Det foreslås videre at det gis overgangsregler om beregning av uføretrygd til personer som mottar uførepensjon når det nye regelverket trer i kraft. For å unngå å ha to parallelle regelverk for uføreytelsen, legges det opp til at ytelsen til uførepensjonistene overføres (konverteres) til det nye regelverket på en slik måte at uføreytelsen etter skatt blir på samme nivå som tidligere.

Enkelte elementer i dagens uførepensjonsregelverk skal ikke omfattes av konverteringen, men videreføres som separate tilleggsytelser til den nye uføretrygden. Det gjelder forsørgingstillegg og de såkalte etterlattefordelene, som etter nærmere vilkår i dag gis til etterlatte uførepensjonister. Konverteringen skal skje med utgangspunkt i sivilstanden på konverteringstidspunktet, og at en eventuell endring av sivilstand på et senere tidspunkt ikke skal få konsekvenser for uføretrygden til de som har en høyere ytelse enn minsteytelsen.

Det foreslås at det ikke skal gis forsørgingstillegg for ektefelle i ny uføretrygd. For å sikre at uførepensjonister med ektefellestillegg ikke går vesentlig ned i ytelse ved overgangen til nytt regelverk, foreslås det at de som mottar ektefellestillegg når nytt regelverk trer i kraft, skal beholde dette i en overgangsperiode.

Nye regler for reduksjon av uføretrygd mot arbeidsinntekt vil kunne medføre store endringer for enkelte som tidligere har hatt inntekt opp mot 1 G ved siden av uførepensjonen. Det er naturlig med overgangsregler her slik at de ikke får et for brått fall i samlet inntekt. Det foreslås derfor at disse mottakerne i årene fra 2015 til og med 2018 skal få en beløpsgrense på 60 000 kroner for arbeidsinntekt som ikke skal føre til reduksjon av uføretrygden.

Uførepensjonister som forsørger ektefelle har i dag en høyere minstepensjon enn den ordinære minstepensjonen på 1,85 G for gifte/samboende. Det foreslås at uføre som forsørger ektefelle under 60 år og i dag har en minstepensjon på 2 G, skal få den ordinære minsteytelsen for gifte – som er anslått til 2,28 G – når nye regler trer i kraft. Dette vil sikre de som forsørger ektefelle under 60 år den samme min-

steytelsen etter skatt som i dag dersom ektefellen ikke har inntekt. Uføre som forsørger ektefelle som er minst 60 år og hvor ektefellen har inntekt mellom 1 og 2 G, har i dag en minstepensjon på 2 G. Det foreslås at også disse skal få den ordinære minsteytelsen for gifte.

Uførepensjonister som forsørger ektefelle over 60 år har i dag en minstepensjon på 3 G dersom ektefellen har inntekt som ikke overstiger 1 G. Uføre som mottar denne minsteytelsen når nytt regelverk trer i kraft skal få videreført det samme stønadsnivået ut den perioden de har fått vedtak om ektefellestillegg for (vedtaksperioden). Dette gir en overgangsperiode på maksimalt sju år. For å kompensere for skatteøkningen, må nivået heves for at netto ytelse skal bli om lag uendret dersom ektefellen ikke har egen inntekt.

Beregningsgrunnlaget for dagens uførepensjonister skal fastsettes én gang for alle ved overgangen til nytt regelverk. Ettersom skattereglene på ikrafttredelsestidspunktet vil ha betydning for hvordan overgangsreglene utformes, vil det være mest hensiktsmessig at nærmere regler om overgang til ny uføretrygd fastsettes i forskrift.

For personer som allerede bor i utlandet og har fått sin uførepensjon omregnet i henhold til dagens regler, legges det til grunn at de nye reglene ikke skal innebære endringer av betydning i utbetalt ytelse.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til at uføretrygden skal skattlegges som arbeidsinntekt når ny uføretrygd innføres. Dette gjelder både de som kommer fra den gamle ordningen og de som får ytelsen etter de nye reglene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at de som konverteres fra den gamle ordningen skal kompenseres for økt skatt ved å øke bruttoytelsen slik at de beholder tilnærmet samme nettoytelse.

Komiteen vil påpeke at det er flere fordeler ved å beskatte alle i yrkesaktiv alder etter de samme skattereglene. Det blir forutsigbart for de som kan kombinere uføretrygd og arbeid, noe som styrker målet om sømløse overganger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at skattesystemet er utformet for å ivareta omfordelingshensyn generelt i samfunnet. Ved å ha felles skatteregelverk vil det være enklere å utforme treffsikre regler som treffer alle med lik inntekt med de samme omfordelingsprinsippene.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil invitere organisasjonene til en prosess om utformingen av de offentlige tjenstepensjonsordningene.

Dette med bakgrunn i at brutto pensjonsordningen gir samordningseffekter som vil kunne medføre at økt uføretrygd fra folketrygden medfører redusert utbetaling fra den offentlige tjenstepensjonsordningen.

Det legges til grunn at det sikres at offentlig ansatte ikke taper kjøpekraft som følge av skatteendringen.

Komiteen merker seg at dette også kan gjelde de private tjenstepensjonsordningene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er bekymret for at de nye skattereglene kan få stor betydning spesielt for mottakere av offentlig tjenstepensjon ved at de vil kunne få en dårligere uførepensjon enn tidligere, men også mottakere av private tjenstepensjonsordninger kan oppleve å bli rammet av de nye skattereglene.

Disse medlemmer er kjent med at regjeringen legger opp til en tilpasning av de offentlige tjenstepensjonene, slik at offentlig ansattes uføretrygd forventes økt for at skatteomleggingen ikke skal medføre redusert kjøpekraft. Det er imidlertid ikke gitt at dette kan løses ved økt innbetaling fra arbeidsgivere i privat sektor.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener at endringer i skatteregler ikke må ramme løpende ytelser og effekten for den uføretrygdde må bli den samme.

Disse medlemmer mener videre det er viktig at man får til en konverteringsmodell som gir mulighet for konkrete beregninger.

Disse medlemmer vil varsle at man vil komme tilbake til dette spørsmålet om det skulle oppstå utilsiktede virkninger, og vil understreke at dem som konverteres fra den gamle ordningen og derved får økt bruttoytelse, skal kompenseres slik at de beholder samme nettoytelse, og ikke en tilnærmet lik ytelse.

5. Alderspensjon til uføre

5.1 Sammendrag

Det er gjort store endringer i folketrygdens alderspensjon fra 1. januar 2011. Det er åpnet for fleksibelt uttak av hel eller delvis pensjon fra 62 år. Det er innført nøytrale uttaksregler, som innebærer at årlig pensjon øker jo senere pensjonen tas ut. Det er også innført levealdersjustering, som innebærer at når levealderen øker må man jobbe noe lenger for å få like høy pensjon som tidligere årskull. Pensjon

under utbetaling skal reguleres noe lavere enn den generelle lønnsutviklingen i samfunnet. Samtidig er det innført nye opptjeningsregler for alderspensjon i folketrygden. På grunn av det nye regelverket for alderspensjon må det gjøres nødvendige tilpasninger i alderspensjonen til personer som har mottatt den nye uføretrygden som er foreslått i proposisjonens kapittel 7.

Ved lov 4. juni 2010 nr. 17, jf. Prop. 82 L (2009–2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon) og Innst. 251 L (2009–2010), har Stortinget vedtatt nødvendige midlertidige regler om forholdet mellom alderspensjon og dagens uførepensjon. Hensikten med disse reglene er at overgangen mellom dagens uførepensjon og fleksibel alderspensjon skal fungere fra 2011 og frem til ny uføretrygd iverksettes. I tråd med forutsetningene i Prop. 82 L (2009–2010) fremmes det i proposisjonen forslag om varige løsninger tilpasset den nye uføretrygden basert på Uførepensjonsutvalgets forslag i NOU 2007:4 Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre.

Dagens uførepensjon beregnes i det vesentlige som en fremtidig alderspensjon. Dette er foreslått erstattet av en ny uføretrygd beregnet som 66 pst. av et inntektsgrunnlag i en nærmere angitt periode forut for uføretidspunktet, jf. proposisjonens kapittel 7. Forslaget til nye regler for beregning av uføretrygd innebærer at dagens regler for opptjening av alderspensjon til uføre også må tilpasses.

Det må avklares om det er selve uføretrygden eller den arbeidsinntekten som har falt bort som følge av uførheten som skal være grunnlag for opptjening av uføres alderspensjon. Enkelte av folketrygdens ytelser er pensjonsgivende og gir grunnlag for opptjening av alderspensjon på samme måte som ordinær arbeidsinntekt. Fordi uføretrygden – i motsetning til folketrygdens korttidstydelser – i mange tilfeller gis over en lang periode, vil alderspensjonen kunne bli uforholdsmessig lav dersom det er selve uføretrygden som skal være pensjonsgivende. Uføres alderspensjon bør stå i et rimelig forhold til den alderspensjonen arbeidsføre får. Det foreslås derfor at uføres opptjening til alderspensjon skal skje på grunnlag av den arbeidsinntekten som har falt bort som følge av uførheten. Dette er i tråd med prinsippet i dagens ordning. Opptjening av alderspensjon gjelder også spørsmålet om hvilken prosent for opptjening som skal benyttes. Blant annet for å unngå ulike opptjeningsregler avhengig av om man mottar pensjonsgivende inntekt eller uføretrygd, foreslås det at personer som mottar uføretrygd skal ha den samme opptjeningsprosenten som yrkesaktive, altså 18,1 pst. av opptjeningsgrunnlaget.

Den ordinære pensjonsalderen i folketrygden var 67 år frem til 2011, og uføre overføres også fra uførepensjon til alderspensjon ved denne alderen. Med mulighet for fleksibelt uttak av alderspensjon i perioden fra 62 til 75 år er det ikke lenger en veldefinert pensjonsalder i folketrygden. Det må derfor tas stilling til når uføre skal gå over fra den nye uføretrygden til alderspensjon. Selv om overgang ved 62 år kan fremstå som en logisk løsning i lys av den nye alderspensjonen, vil dette innebære at det i så fall må gis et eget uføretillegg ved siden av alderspensjonen for å sikre at alderspensjonen til uføre står i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon. Et slikt tillegg vil kunne komplisere pensjonssystemet unødvendig. Det kan også ha en uheldig signaleffekt om overgangen skal skje ved 62 år, siden det kan fremstå som om dette er den alderen det er naturlig å avslutte yrkeskarrieren. Det foreslås derfor at uføre skal overføres til alderspensjon ved fylte 67 år, som i dag.

I den nye alderspensjonen skal alle år med pensjonsopptjening medregnes når pensjonen beregnes. Årlig pensjon avhenger både av den opptjeningen man har samt fra hvilket tidspunkt pensjonen tas ut. I tillegg til spørsmålet om alder for overgang fra den nye uføretrygden til alderspensjon er det derfor også et spørsmål hvor lenge uføre skal tjene opp pensjonsrettigheter i den nye alderspensjonen. Fordi alle år med pensjonsopptjening skal medregnes i den nye alderspensjonen og opptjeningselementet i den nye alderspensjonen er gunstigere enn i dag, vil opptjening frem til 67 år (som er foreslått som alder for overgang til alderspensjon for uføre) kunne gi betydelig høyere alderspensjon enn det som følger av dagens regler, der det er en øvre begrensning på 40 opptjeningsår. For at det ikke skal innføres ytterligere aldersgrenser i pensjonssystemet, foreslås det at uføre som skal omfattes av den nye alderspensjonen i folketrygden skal gis opptjening frem til 62 år. Dette vil gi uføre en relativt god alderspensjon, sammenliknet både med uføres alderspensjon etter dagens regler og den alderspensjonen arbeidsføre vil få etter de nye reglene. Det foreslås videre at uføre som omfattes av dagens opptjeningsregler fortsatt skal tjene opp pensjonsrettigheter frem til 67 år.

Det foreslås at den nye uføretrygden skal omfatte alle uføre, og at de som mottar dagens uførepensjon skal overføres til den nye uføretrygden, jf. proposisjonens kapittel 9. Mottakere av uføretrygd vil dermed bestå av to grupper, både dagens mottakere som får konvertert sin ytelse, og de som blir uføre etter at ny uføretrygd er innført. Fordi opptjeningsreglene i den nye alderspensjonen innføres gradvis, avhengig av fødselsår, vil det innenfor begge gruppene være noen som skal tjene opp alderspensjon etter dagens opptjeningsregler, og noen som er omfattet av de nye opptjeningsreglene. Det foreslås opptjeningsregler

for de ulike gruppene som har til hensikt å sikre dem om lag lik opptjening. Det foreslås at nye mottakere av uføretrygd skal få samme opptjeningsgrunnlag i dagens og ny alderspensjon. Videre foreslås det at tilsvarende også skal gjelde for personer som har blitt overført fra dagens uførepensjon til den nye uføretrygden.

Personer som mottar uføretrygd kan ha pensjongsivende inntekt i form av arbeidsinntekt eller annen pensjonsopptjening samtidig som de mottar uføretrygd. Særlig gjelder dette personer som har en uføregrad lavere enn 100 pst. I dag legges disse opptjeningsgrunnlagene sammen, og begrenses som hovedregel til den opptjeningen man hadde før uførheten. Det foreslås at dagens regler videreføres i dagens alderspensjon. I ny alderspensjon foreslås det en teknisk omlegging som innebærer at opptjeningen som ufør blir subsidiær i forhold til inntekt. Omleggingen innebærer en forenkling og gir hovedsakelig samme resultater som i dag.

I tillegg foreslås det enkelte tekniske tilpasninger av gjeldende regler for opptjening av alderspensjon som følge av forslaget om ny uføretrygd.

Når uføretrygden skal ytes frem til 67 år, og alderspensjon kan tas ut fra 62 år, er det et spørsmål om disse to ytelsene skal kunne kombineres i perioden fra 62 til 67 år. Ved lov 4. juni 2010 nr. 14, jf. Prop. 82 L (2009–2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon) og Innst. 251 L (2009–2010), er det vedtatt en midlertidig løsning som innebærer at gradert uførepensjon kan kombineres med fleksibel alderspensjon fra 1. januar 2011. Summen av uføregrad og uttaksgraden for alderspensjon kan maksimalt utgjøre 100 pst. Mottar man 50 pst. uførepensjon, kan denne kombineres med 50 pst. alderspensjon. Uføre får dermed mulighet til å trappe ned yrkesaktiviteten på samme måte som arbeidsføre får. Det foreslås at de midlertidige reglene videreføres som en varig løsning for den nye uføretrygden. Det bemerkes at hvis det ikke åpnes for at personer med gradert uførepensjon skal kunne ta ut alderspensjon, vil det kunne skapes et press for å øke uføregraden.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen vil påpeke at det ved innføringen av et nytt pensjonssystem også må innføres opptjeningsregler for alderspensjon for de som kommer fra uføretrygd.

Komiteen slutter seg til regjeringens forslag om å la opptjeningen av alderspensjon for uføre beregnes ut fra inntekten før uførheten inntraff. Opptjening skal beregnes likt med opptjeningen på grunnlag av inntekt. Dette gir uføre en opptjening av alderspen-

sjon på linje med befolkningen for øvrig. Komiteen slutter seg til regjeringens forslag om opptjening av alderspensjon frem til fylte 62 år med en overgang til alderspensjon fra fylte 67 år. Dette gir en god balanse i forhold til alderspensjonen til befolkningen for øvrig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at stans i opptjeningen ved 62 år må ses i sammenheng med at uføre overføres til alderspensjon ved 67 år og at de nye opptjeningsreglene er noe gunstigere enn de gamle opptjeningsreglene. Samlet sett vil uføre få lik alderspensjon som arbeidsføre som står i arbeid til 65 år. Uføre som omfattes av dagens pensjonsregler skal fortsatt ha opptjening til fylte 67 år.

Komiteen slutter seg til regjeringens forslag om å videreføre den midlertidige løsningen som sikrer at man kan motta uførepensjon og alderspensjon i perioden mellom 62 år og 67 år, men hvor samlet uttak ikke kan overstige 100 pst. Dette sikrer at uføre som har gradert uføretrygd får samme anledning som andre til å trappe ned arbeidsinnsatsen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at etter reglene i dagens ordning går man over fra uførepensjon til alderspensjon ved fylte 67 år.

Disse medlemmer er videre kjent med at Uførepensjonsutvalget var delt i synet på når overgangen til alderspensjon skal skje. Flertallet mente overgangen burde skje ved 62 år. Dette vil gi lavere ytelse enn om overgangen skulle skje ved 67 år. Flertallet foreslo derfor at det skulle gis et livsvarig tillegg til uføreordningen. Mindretallet gikk inn for at overgangen skal skje ved fylte 67 år slik som i dag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til proposisjonens side 53, der departementet blant annet skriver at Tysse (2001):

«finner at forventet pensjon har en statistisk påviselig effekt på sannsynligheten for å bli uførepensjonist»,

og at Brinch (2009):

«finner at en reduksjon i stønadsnivået i uføreordningen på fem prosent, kan gi en reduksjon i ny antall mottakere av uføreytelser blant menn i aldersgruppen 52–60 år på minst fem prosent.»

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn det vil kunne være uheldig at det for mange på slutten av yrkeskarrieren vil kunne være økonomisk lønnsomt å bli uføretrygdet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at dette vil, som departementet peker på, kunne øke presset mot ordningen, og undergrave målene i pensjonsreformen. Disse medlemmer ser likevel at en overgang til alderspensjon for uføre ved 62 år vil kunne gi uføretrygdede en urimelig lav alderspensjon, og støtter derfor regjeringens forslag om opptjening av alderspensjon frem til fylte 62 år med en overgang til alderspensjon fra fylte 67 år.

Disse medlemmer vil understreke behovet for å kontinuerlig følge med på hvilke konsekvenser gjennomføringen av reformen vil ha for utviklingen i uføreordningen. Disse medlemmer mener det vil være behov for en grundig evaluering av reformen i 2018.

6. Uføres alderspensjon og utviklingen i befolkningens levealder – levealdersjustering

6.1 Sammendrag

Pensjonsreformen er dels begrunnet med at en markert aldring av befolkningen stiller pensjonssystemet overfor store utfordringer. Reformen skal gjøre folketrygdens økonomi bærekraftig på lang sikt og dermed trygge fremtidens pensjoner.

Ny fleksibel alderspensjon i folketrygden og levealdersjustering er innført med virkning fra 2011. Den enkeltes alderspensjon vil avhenge av to nye faktorer: utviklingen i befolkningens levealder og alder for uttak av pensjon. Når befolkningens levealder øker, må den enkelte arbeide noe lenger for å få like høy årlig pensjon som han eller hun ville fått uten levealdersjustering. Alternativt kan en velge flere år som pensjonist med et noe lavere pensjonsnivå. Levealdersjusteringen er det viktigste tiltaket for å gjøre folketrygden økonomisk bærekraftig.

Det foreslås i proposisjonens kapittel 10 regler for hvordan uføre skal tjene opp rett til alderspensjon og fra hvilken alder de skal gå over fra uføretrygd til alderspensjon. Det foreslås at uføre skal gå over på alderspensjon ved fylte 67 år. Det foreslås videre at uføre skal tjene opp rett til alderspensjon frem til 67 år i dagens opptjeningsmodell og frem til 62 år i ny opptjeningsmodell.

Personer som er helt uføre kan ikke motvirke effekten av økt levealder ved å arbeide lenger slik arbeidsføre har mulighet til. I proposisjonens kapittel 11 vurderes om og i hvilken utstrekning, uføre skal skjermes fra virkningene av levealdersjustering.

Som en midlertidig løsning, og i påvente av oppfølgingen av Uførepensjonsutvalget, ble det ved lov 4. juni 2010 nr. 17, jf. Prop. 82 L (2009–2010), vedtatt at uførepensjonister fra 2011 og inntil videre skal

overføres til alderspensjon ved fylte 67 år og omfattes av de generelle reglene om levealdersjustering.

Uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon. Arbeidsføres alderspensjon vil, i motsetning til tidligere, avhenge av utviklingen i befolkningens levealder og av når alderspensjonen tas ut. Forholdet mellom uføres og arbeidsføres alderspensjon påvirkes derfor av eventuelle endringer i arbeidsføres tilpasning.

Det er betydelig usikkerhet, spesielt på kort sikt, om hvordan arbeidsføre vil tilpasse seg det nye regelverket i folketrygdens alderspensjon med levealdersjustering og mulighet for fleksibelt uttak. Levealdersjusteringen vil bety lite for pensjonsnivåene de første årene, mens muligheten for fleksibelt uttak av alderspensjonen trolig vil ha større betydning: Årlig alderspensjon som tas ut fra 67 år blir snau 30 pst. høyere enn hvis alderspensjonen tas ut fra 62 år. Nivået på arbeidsføres alderspensjon de nærmeste årene vil derfor i første rekke være bestemt av hvordan de tilpasser seg fleksibiliteten i pensjonssystemet og i mindre grad av om de kompenserer for levealdersjusteringen. Endringer i arbeidsføres pensjoneringsatferd som skyldes fleksibiliteten i pensjonssystemet, gir i seg selv ikke grunnlag for å endre reglene for uføres alderspensjon.

Forholdet mellom uføres og arbeidsføres alderspensjon påvirkes av arbeidsføres faktiske tilpasning. En vurdering av om, og eventuelt hvordan, uføres alderspensjon skal skjermes mot virkninger av levealdersjusteringen må baseres på observasjoner av arbeidsføres tilpasning. Det vil gå noe tid før det foreligger et tilstrekkelig godt statistisk grunnlag for arbeidsføres tilpasning. 2018 vil være et hensiktsmessig tidspunkt for å kunne ta stilling til utformingen av en konkret skjermingsordning basert på arbeidsføres tilpasning til levealdersjustering.

Utformingen av skjermingsordningen skal skje ut fra en helhetlig vurdering der observasjoner av arbeidsføres yrkestilpasning og utviklingen i antall uføre vektlegges. I dag blir i underkant av 40 pst. uføre før fylte 67 år, og andelen heltidsarbeidende ved 67 år er lav. En skjerming av uføre fra virkningene av levealdersjustering, vil unnta en stor andel av befolkningen fra det viktigste elementet for å gjøre folketrygden bærekraftig.

Uføre som er født i årene 1944–1951 fyller 67 år i perioden 2011–2018 og blir dermed overført til alderspensjon før det foreligger et tilstrekkelig godt statistisk grunnlag. En eventuell skjerming for levealdersjustering for disse årskullene må derfor gjøres skjønsmessig og uavhengig av hvordan arbeidsføre faktisk tilpasser seg.

For de første årskullene fra 2011 vil levealdersjusteringen innebære at alderspensjonen ved 67 år blir om lag 0,5 pst. lavere enn den ville blitt med

samme forholdstall som foregående årskull hadde. Som en midlertidig ordning, foreslås det at uføre født i årene 1944–1951 årlig skjermes for 0,25 prosentpoeng av levealdersjusteringen. Denne ordningen innebærer at uføre i de aktuelle årskullene får en like høy alderspensjon som arbeidsføre som kompenserer for om lag halve effekten av levealdersjusteringen ved å jobbe noe lenger.

Skjermingsordningen krever forberedelser i Arbeids- og velferdsetaten, blant annet tilpasninger i etatens IKT-løsninger. Det foreslås at lovbestemmelsen skal tre i kraft så snart de tekniske løsningene i etaten ligger til rette for skjermingsordningen for personer født i 1944–1951. Det foreslås derfor at Kongen gis fullmakt til å fastsette tidspunktet for ikrafttredelsen og at bestemmelsen gis virkning for alderspensjonen til uføre som har gått over på alderspensjon fra 1. januar 2011.

6.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det ble innført et nytt pensjonssystem for å sikre et bærekraftig pensjonssystem på sikt. Pensjonsforliket er et bredt forlik som utformingen av ny uføretrygd bygger på. Dette er solidaritet mellom generasjoner hvor man legger til rette for at også våre etterfølgere får anledning til å ha gode pensjonsordninger (velferdsordninger).

Komiteen understreker at det er svært viktig at uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres gjennomsnittlige alderspensjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at rundt 40 pst. av dagens alderspensjonister har overgang fra uføretrygd. Som en vesentlig del av pensjonsforliket ble levealdersjusteringen innført. Det ble utformet slik at man kunne kompensere for effekten av levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb. Flertallet vil påpeke at uføretrygdede ikke har denne muligheten for å redusere effekten av levealdersjusteringen.

Flertallet viser til at hvis man ikke levealderjusterer alderspensjonen for de som kommer fra uførepensjonen, vil det medføre at bærekraften i pensjonssystemet svekkes.

Flertallet vil minne om at realverdien av alderspensjonen antas å øke med om lag 50 pst. frem til 2050.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, ser at man nå ikke har tilstrekkelig kunnskap om hvordan yrkesaktive vil tilpasse seg den nye fleksible alderspensjonen. Dette flertallet slutter seg til at det i 2018 skal

vurderes hvordan uføres alderspensjon skal skjermes for virkningen av levealdersjusteringen, basert på observasjoner av arbeidsføres tilpasning og utviklingen i antall uføre. Dette flertallet slutter seg til at årskullene født i årene 1944–1951 skjermes i forhold til levealdersjustering med 0,25 pst. Målet må være at uføres alderspensjon står i et rimelig forhold til gjennomsnittet av arbeidsføres alderspensjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke behovet for å kontinuerlig følge med på hvilke konsekvenser gjennomføringen av reformen vil ha for utviklingen av antall uføre. Disse medlemmer mener det vil være behov for en grundig evaluering av hele reformen i 2018.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at dagens ordning ikke er levealderjustert. Levealderjustering er et hovedelement i pensjonsreformen og innebærer at dersom forventet levealder øker, så må yrkesaktive arbeide noe lenger enn tidligere årskull for å få det samme relative pensjonsnivået.

Disse medlemmer vil peke på at levealderjustering fører til at alderspensjonen blir lavere enn den ellers ville ha blitt. De første årene fører levealderjusteringen til at nye alderspensjonister ved 67 år blir 0,5 pst. lavere enn de ville blitt uten levealderjustering. For årskullene født etter 1963 vil kuttene bli langt høyere.

Disse medlemmer er kjent med at et sentralt tema i arbeidet med den nye uføretrygden var om alderspensjonen for uføre skulle skjermes for levealderjustering. Regjeringens argument for å innføre levealderjustering i det nye pensjonssystemet var at folk «bare kan jobbe litt lenger» for å kompensere for virkningen av en lavere alderspensjon.

Disse medlemmer er kjent med at Uførepensjonsutvalget foreslo at alderspensjon til uføre, de første årene etter 2010, skulle omfattes av levealderjustering i likhet med for de yrkesaktive. Videre ble det foreslått at man på bakgrunn av utviklingen i yrkesaktiviteten for ikke-uføre over 62 år, burde det etter en tid vurderes tilpasninger som gir uføre, helt eller delvis, en betinget skjerming fra virkningene av levealderjusteringen.

Disse medlemmer viser til at hvis uføres alderspensjon skjermes fullt ut for virkningen av levealderjustering, vil en del uføre kunne komme i en situasjon der man får mer i alderspensjon ved å ha vært ufør, fremfor å ha stått i arbeid til 67 år. Dette er et prinsipp disse medlemmer ikke kan støtte, da det vil bidra til å undergrave arbeidslinjen.

Disse medlemmer registrerer at regjeringen foreslår at en skjermingsordning som sikrer at effekten av levealderjustering på arbeidsføres tilpasning

tas hensyn til ved beregning av uføres alderspensjon, skal avklares i 2018.

Disse medlemmer registrerer videre at regjeringen foreslår at uføres alderspensjon skal skjermes for 0,25 prosentpoeng av virkningen av levealderjusteringen. Det foreslås videre at den sjablongmessige skjermingen skal være endelig for årskullene 1944–1951. Skjermingen skal dermed ikke påvirkes av senere vurderinger av arbeidsføres tilpasning. Vurderingen i 2018 skal bare omfatte alderspensjon for de som er født fra og med 1952.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet var det eneste partiet som stemte imot pensjonsreformen. Fremskrittspartiet betrakter det nye pensjonssystemet som en «sparereform» der hensikten er å spare statens utgifter og redusere folks pensjoner.

Disse medlemmer vil opprettholde Fremskrittspartiets tidligere standpunkt, og vil gå imot at det innføres levealderjustering for uføretrygdede.

Disse medlemmer vil videre foreslå at man også fjerner levealderjusteringen for øvrige alderspensjonister

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer som opphever levealdersjustering for alderspensjon».

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til behandlingen av Prop. 82 L (2009–2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon), jf. Innst. 251 L (2009–2010) hvor det står:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, vil også påpeke at svært mange med uførepensjon bruker muligheten til å tjene opptil 1 G uten å få avkortning av utbetalingene. Flertallet vil understreke at det finnes mange som ikke har uførepensjon, men som allikevel ikke vil finne det gunstig eller mulig å arbeide etter fylte 67 år. Flertallet vil også understreke at med ny alderspensjon vil, ifølge proposisjonen, realverdien av alderspensjonene øke med om lag 50 pst. frem til 2050 selv om uttakstidspunktet ikke utsettes.»

Disse medlemmer viser også til statsminister Jens Stoltenbergs eksempel med to 64-åringer, den ene blir ufør og den andre går av med alderspensjon og tar ut AFP som 64-åring, begge med samme inntektshistorie. Disse medlemmer er enig med statsminister Jens Stoltenberg i at det å skjerme uføre for levealdersjustering vil føre til at den uføre vil ha bedre pensjon enn AFP-pensjonisten livet ut. Det er verdt å merke seg at skillet mellom de to blir enda

større dersom den som arbeider ikke mottar AFP. Disse medlemmer mener et slikt utfall er urimelig.

Disse medlemmer mener uføre sikres en god alderspensjon gjennom at delingstallet settes til 67 år, noe som blant annet fører til at en ufør får langt bedre pensjon enn en arbeidstaker som går av ved 62 år, enten vedkommende har eller ikke har AFP. Rundt 40 pst. av de som går over på alderspensjon er uførepensjonister. Det vil derfor være både dyrt og urimelig å skjerme denne gruppen fra levealdersjustering.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn stemme imot forslaget til folketrygdlovens § 19-9 a.

7. Økonomiske og administrative konsekvenser

7.1 Sammendrag

Til proposisjonen er det gjennomført beregninger av den fremtidige utviklingen i utgiftene til uføretrygd og alderspensjon til personer som har mottatt uførepensjon eller uføretrygd. Disse utgiftene er blant annet avhengig av hvor mange som vil bli uføre. Dette er usikkert. I de økonomiske beregningene er det lagt til grunn at omfanget av uføretrygding ikke endres fremover. Mer konkret forutsetter beregningene at antall uføre som andel av befolkningen i ulike aldre – uføreraterne – er konstante over tid. Det er tatt utgangspunkt i faktiske uførerater ved utgangen av 2010 samt middelalternativet i befolkningsframskrivningen fra Statistisk sentralbyrå fra juni 2010. Beregningene viser at antallet som mottar uførepensjon eller uføretrygd øker fra vel 300 000 personer i 2010 til 377 000 personer i 2050. Antall alderspensjonister som tidligere har mottatt uførepensjon eller uføretrygd øker fra 244 000 personer i 2010 til 610 000 personer i 2050. Det betyr i så fall at andelen av alderspensjonistene som tidligere har mottatt uførepensjon eller uføretrygd øker fra 37 pst. i 2010 til rundt 43 pst. i 2050.

Det foreslås at ny uføretrygd skal skatlegges som lønn og at bruttonivået på uføretrygden skal økes for å kompensere for dette. Omleggingen vil innebære en klar økning i brutto utgifter til uføretrygd og en økning i statens skatteinntekter. Konkret legges det opp til en gjennomsnittlig økning i brutto uføretrygd på om lag 15 pst. på kort sikt for å kompensere for økt skatt. Den nye uføreordningen blir dyrere enn en videreføring av dagens ordning. Samlet anslås det at gjennomsnittlig uføretrygd etter skatt vil være om lag 3 pst. høyere for nye mottakere i 2015 enn det en videreføring av dagens uførepensjonsordning ville gitt. Fordi antall nye mottakere er lavt i 2015, er likevel virkningen på statens netto

utgifter beskjeden, om lag 50 mill. 2011-kroner knyttet til nye mottakere.

I beregningene er det lagt til grunn at eksisterende uførepensjonister beholder tilnærmet samme ytelse etter skatt som i dagens uførepensjonsordning, men at de av tekniske og praktiske hensyn overføres til de nye beregningsreglene. Det betyr at endringer i statens netto utgifter bare er knyttet til nye mottakere av uføretrygd. Netto merutgifter som følge av økt uføreytelse anslås til om lag 50 mill. 2011-kroner i 2015, vel 1 mrd. kroner i 2025 og vel 0,5 mrd. kroner i 2050.

Det foreslås nye regler for reduksjon av uføretrygd mot samtidig arbeidsinntekt. På kort sikt anslås dette å gi en årlig innsparing i størrelsesorden 50 mill. kroner. Dette er hovedsakelig knyttet til personer som overføres fra dagens uførepensjonsordning og som i perioden 2015–2018 er foreslått å skulle ha en beløpsgrense på 60 000 kroner. På lang sikt, når nye regler er fullt innfasert, er innsparingen større, i størrelsesorden 200–300 mill. 2011-kroner.

Samlet anslås det at omleggingen av uføreytelsen, sammen med nye regler for reduksjon av uføretrygd mot arbeidsinntekt, det første året vil være om lag kostnadsnøytral. Dette forutsetter at overføringen av eksisterende uførepensjonister til nytt regelverk kan gjennomføres uten netto utgiftsvekst. Allerede fra 2016 vil imidlertid nettoutgiftene øke.

Det er viktig at regelverket er enklest mulig og en har lagt vekt på at nye regler, når de er fullt innfasert, skal innebære en administrativ forenkling. For å oppnå dette er det viktig med gode administrative rutiner og automatiserte løsninger. Uføreformenten vil ha store administrative konsekvenser for Arbeids- og velferdsetaten, særlig i implementeringsfasen.

Innføring av ny uføretrygd innebærer vesentlige endringer i reglene for uføreytelsen i folketrygden. For å sikre en betryggende saksbehandling, er det avgjørende at Arbeids- og velferdsetaten får nødvendig tid til å forberede innføringen av de nye reglene. Både utviklingen av hensiktsmessige IKT-løsninger og opplæring av ansatte vil kreve ressurser og ta tid. Departementet vil komme tilbake til de ressursmessige konsekvensene for Arbeids- og velferdsetaten.

Utgiftene til alderspensjon til personer som har mottatt uførepensjon eller uføretrygd er anslått til rundt 59 mrd. 2011-kroner i 2015. På lang sikt er disse utgiftene svært avhengig av i hvilken grad uføre skjerms for virkningene av levealdersjusteringen. Uten skjerming anslås kostnadene i 2050 til rundt 94 mrd. 2011-kroner, mens de med full skjerming er rundt 20 mrd. høyere.

Det foreslås en midlertidig skjermingsordning for virkningene av levealdersjustering på uføres alderspensjon. Skjermingen er anslått å øke folketrygdens

utgifter med om lag 12 mill. 2011-kroner det første året og vel 500 mill. 2011-kroner i 2018.

Det vises til proposisjonens kapittel 13 hvor det er nærmere redegjort for de økonomiske og administrative konsekvensene.

7.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, viser til at den endrede demografien med flere eldre også vil endre andelen i befolkningen som er uføre. Dette skjer ut fra erfaringen som viser at andelen uføre øker med alder. Flertallet viser til at andelen som blir uføre blant de eldste synker noe. Flertallet ser dette i sammenheng med endringer i arbeidslivet hvor flere yrker har en mindre fysisk belastende hverdag enn tidligere. Økt fokus på IA-avtalen og seniorpolitikk har også bidratt positivt til utviklingen.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, merker seg samtidig at det er en økning blant de yngste aldersgruppene. Dette flertallet vil påpeke at det ikke er ved hjelp av selve inntektserstatningen man forhindrer at flere blir uføre. Tiltak for å forebygge uførhet skjer i perioden før det søkes om uføretrygd. Regjeringen legger vekt på tidligere oppfølging av sykmeldte, tettere og mer målrettet oppfølging av de på arbeidsavklaringspenger og et spesielt fokus på unge i overgangen mellom utdanning og arbeid. Dette flertallet støtter arbeidet som utføres gjennom IA-avtalen og de forsterkede midlene som er innført for tettere og tidligere dialog mellom partene. Dette flertallet vil også understreke betydningen av å iverksette tiltak tidlig for å forebygge langvarige sykefravær.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, slutter seg til forslaget om å følge opp unge som står i fare for ikke å komme inn i arbeidslivet eller som risikerer å falle ut. Det er viktig at tiltakene blir godt tilpasset den enkeltes behov, og arbeidsevnevurderingene vil være et godt verktøy for å kartlegge de riktige tiltakene.

Dette flertallet støtter også opp om regjeringens forslag til «Jobbstrategi for personer med nedsett funksjonsevne». Dette er en gruppe som har en lavere yrkesdeltagelse enn befolkningen for øvrig og hvor effekten av utdanning ser ut til å ha særlig stor effekt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig at de uføres garanterte trygdeinntekt til enhver tid sees i sammenheng med blant annet bostøtteordningen. Bostøtte er

ment å skulle lette situasjonen i etableringsfasen for personer med svak økonomi.

Disse medlemmer vil videre vise til at mange med ytelsen «ung ufør» stadig kommer i situasjoner hvor bostøtten reduseres eller bortfaller, nettopp fordi den garanterte trygdeinntekten for de med ytelsen «ung ufør» er ment å ligge på et høyere nivå for å gi rimelig økonomisk sikring over et livsløp.

Disse medlemmer konstaterer at dette forholdet er det i liten grad tatt høyde for i utformingen av bostøtteordningen, noe som blant annet ga helt utilsiktede konsekvenser etter inntektsløftet unge uføre fikk i forbindelse med trygdeoppgjøret i 2008.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er viktig at man foretar en gjennomgang av bostøtteordningen og at denne blir lagt frem for Stortinget i god tid før ikrafttreddelsen av ny uføretrygd.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en helhetlig gjennomgang av bostøtteordningen i god tid før ikrafttreddelse av ny uføretrygd.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at legens rolle i forbindelse med vurdering av uførhet må vurderes og eventuelt legges om. I ølge en rekke oppslag i mediene kan man få inntrykk av at mange som søker uførepensjon ønsker å «uførepensjonere seg».

Disse medlemmer anser at legen har et betydelig ansvar for å vurdere og bedømme pasientens helsesituasjon riktig med hensyn til behovet for å gå over til en passiv tilværelse på trygd.

Disse medlemmer mener at vurderingen av behovet for uføretrygd mer bør gå i retning av hvilke typer oppgaver pasienten/brukeren kan utføre og hvilken arbeidsevne som eventuelt kan utnyttes, enn hvilken/hvilke diagnose(r) pasienten har. Vurderingen bør ikke foretas kun i forhold til pasientens tidligere/nåværende arbeidssituasjon/yrke, men ut fra en totalvurdering av vedkommendes mulighet til å utføre et hvilket som helst arbeid. En rullestolbruker kan sannsynligvis ikke være rørlegger, men kan muligens betjene et sentralbord.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med Den norske legeförening om å utvikle nye måter å vurdere behovet for uførepensjon på og komme tilbake til Stortinget med egen sak om dette i god tid før iverksettingstidspunktet for ny uføretrygd.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det er klar dokumentasjon på at nivået på en velferdsytelse påvirker tilstrømningen til ytelsen.

Disse medlemmer registrerer at departementet selv regner med at man vil se en vekst i antall uføretrygdete som går ut over det de demografiske endringer i befolkningen skulle tilsi. Det registreres videre at selv om demografiske endringer isolert sett tilsier at andelen uføre i befolkningen vil øke fremover, peker andre utviklingstrekk – som bedre folkehelse og økt utdanningsnivå – i motsatt retning.

Disse medlemmer har merket seg økningen i antall unge uføre, og peker på at hverken demografiske endringer eller endringer i folkehelsen skulle tilsi at andelen unge uføre øker så kraftig som den gjør. Statistikken fra 1980 og fremover viser videre at det blir flere uføre i nedgangstider enn i oppgangstider.

Dette tilsier at det er andre faktorer enn helse alene som påvirker antallet uføre. Disse medlemmer vil likevel understreke at nivået på ytelsen kun er én av mange faktorer som spiller inn i denne sammenhengen, og vil påpeke at det ikke bare er nivået på uføretrygden som skal forhindre at flere blir uføre.

8. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge frem en helhetlig gjennomgang av bostøtteordningen i god tid før ikrafttredelse av ny uføretrygd.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2013 legge frem en egen handlingsplan for å sikre at unge får en sammenhengende støtte og tålmodig innsats for å begrense nye tilfeller med unge under 40 år på varig uføretrygd.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag som ivaretar prinsippet om at ingen under 40 år skal tilbys varig uføretrygd, med mindre det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag der de med ytelsen «ung ufør» sikres en

minsteytelse tilsvarende 3,30 G, uavhengig av sivilstand.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag der de med ytelsen «ung ufør» sikres en tilleggsopptjening tilsvarende 4,8 G, etter at det er tatt høyde for økt skatt.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at samlet uføretrygd, inkludert barnetillegg, maksimalt kan utgjøre 80 pst. av tidligere inntekt.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at faktisk trygdetid legges til grunn når man flytter permanent ut av Norge.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at faktisk trygdetid legges til grunn ved beregning av minsteytelsen for flyktninger.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at friinntektsgrensen settes til 0,75 G.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at enkelte ikke får høyere inntekt sammenliknet med det de tidligere har hatt, uten at uføregraden revurderes, og slik at effekten av 80-prosentgrensen fjernes.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen endre beregningsreglene slik at de tre beste av de siste ti årene før uføretiden oppsto danner beregningsgrunnlaget for ny uførestønad.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en vurdering over hvordan dagens avkortingsregler slår ut for de med høy inntekt.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer slik at følgende gradering av grensen for å komme inn i uføreordningen blir ivarettatt: 20 – 30 – 40 – 50 – 60, 80 og 100 prosent varig redusert arbeidsevne.

Forslag 14

§ 12-8 andre ledd skal lyde:

Inntekt før uførhet skal ikke settes lavere enn 3,5 ganger grunnbeløpet. For medlemmer som fyller vilkårene for rett til minsteytelse som ung ufør, skal inntekten før uførhet ikke settes lavere enn 4,5 ganger grunnbeløpet.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringer som opphever levealdersjustering for alderspensjon.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med Den norske legeförening om å utvikle nye måter å vurdere behovet for uførepensjon på og komme tilbake til Stortinget med egen sak om dette i god tid før iverksettingstidspunktet for ny uføretrygd.

Forslag fra Høyre:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ny ordning for barnetillegg for både arbeidsavklaringspenger og uføretrygd, med sikte på en ordning som i større grad sikrer at det lønner seg å jobbe.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 18*

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til en ordning som innebærer at uføretrygdede under 40 år får en tettere oppfølging fra Nav gjennom for eksempel et årlig oppfølgingsmøte.

Forslag 19

§ 12-7 skal lyde:

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst 20 pst.

Uføretidspunktet er tidspunktet da inntektsevnen er varig nedsatt med minst 20 prosent.

Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet) sammenlignes med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet). Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis over flere år, kan det tas utgangspunkt i inntektsevnen før sykdommen, skaden eller lytet oppstod.

§ 12-10 første og andre ledd skal lyde:

Det er et vilkår for at en hjemmearbeidende ektefelle skal få rett til uføretrygd, at evnen til å utføre arbeid i hjemmet (arbeidsevnen) er varig nedsatt med minst 20 prosent.

Uføretidspunktet er tidspunktet da arbeidsevnen er varig nedsatt med minst 20 prosent.

9. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

I innledningen til loven skal «Kapittel 12 Uførepensjon» endres til «Kapittel 12 Uføretrygd».

Fjerde, femte og sjette strekpunkt i innholdsfortegnelsen til kapittel 3 skal lyde:

- *særregler for alderspensjon til mottakere av uføretrygd står i §§ 3-17 og 3-18*
- *godskrivning av pensjonspoeng for mottakere av avtalefestet pensjon står i § 3-19*
- *garantert tilleggspensjon til unge uføre født før 1941 står i § 3-22*

Nåværende femte til sjuende strekpunkt blir sjuende til niende strekpunkt.

Nåværende åttende strekpunkt i innholdsfortegnelsen til kapittel 3 oppheves.

§ 3-2 fjerde ledd bokstav a skal lyde:

- a) som får foreløpig *uføretrygd*, *uføretrygd* eller alderspensjon

§ 3-5 overskriften skal lyde:

§ 3-5 *Trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 16, 17, 18 og 19*

§ 3-5 første ledd oppheves.

§ 3-5 andre ledd skal lyde:

Som trygdetid etter *kapitlene 16, 17, 18 og 19* regnes tidsrom etter 1. januar 1967 da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene. Også tidsrom mellom 1. januar

1937 og 1. januar 1967 regnes som trygdetid dersom vedkommende da ville ha fylt vilkårene for medlemskap som nevnt.

§ 3-5 femte ledd bokstav a oppheves. Nåværende bokstavene b og c blir bokstavene a og b.

§ 3-5 nåværende åttende ledd blir sjuende ledd og skal lyde:

For en alderspensjonist som ved fylte 67 år hadde rett til *uføretrygd* etter kapittel 12, skal trygdetiden minst svare til trygdetiden for *uføretrygden*.

§ 3-5 nåværende niende ledd blir åttende ledd og første punktum skal lyde:

Trygdetid etter andre ledd regnes som botid, *se §§ 17-4, 18-3 og 19-3*.

§ 3-6 oppheves.

§ 3-12 andre ledd og tredje ledd første punktum skal lyde:

Ved beregningen av tilleggspensjonen regnes det med

- faktiske pensjonspoeng som er opptjent ved pensjonsgivende inntekt, *se §§ 3-13 og 3-14*,
- framtidige pensjonspoeng som benyttes ved beregning av pensjon og overgangsstonad til gjenværende ektefelle, og som gis for hvert år fra og med året for dødsfallet til og med året da den avdøde ville ha fylt 66 år,
- godskrevne pensjonspoeng som gis for hvert år vedkommende har mottatt *uføretrygd*, *se § 3-17*,
- godskrevne pensjonspoeng som gis for enkelte år vedkommende har utført omsorgsarbeid, *se § 3-16*.

En person får fastsatt et pensjonspoengtall for hvert år han eller hun har opptjent pensjonspoeng i (§§ 3-13 og 3-14) og/eller er godskrevet pensjonspoeng for (§§ 3-16 og 3-17).

I § 3-14 overskriften og i første, andre og tredje ledd skal ordet «uførepensjon» erstattes med ordet «uføretrygd».

§ 3-14 fjerde ledd første punktum skal lyde:

For år da vedkommende har mottatt *uføretrygd etter en uføregrad lavere enn 100 prosent*, kan summen av de opptjente og de godskrevne pensjonspoengene (§§ 3-13 og 3-17) ikke overstige de *fastsatte pensjonspoengene etter § 3-17*.

§ 3-14 femte ledd skal lyde:

For det året da inntektsevnen/arbeidsevnen ble varig nedsatt, opptjenes pensjonspoeng på grunnlag

av pensjonsgivende inntekt (§§ 3-13 og 3-15) bare dersom de opptjente pensjonspoengene er høyere enn *pensjonspoengene beregnet etter § 3-17*.

§ 3-14 sjette ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder også for personer som mottar avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, *se § 3-19*.

§ 3-16 tredje ledd skal lyde:

Poengtallet etter første ledd reduseres med poengtall som for det enkelte år er opptjent etter §§ 3-13 og 3-14 eller godskrevet etter § 3-17.

Deloverskrift III til kapittel 3 skal lyde:

III. Særregler for alderspensjon til mottakere av *uføretrygd mv.*

§ 3-17 skal lyde:

§ 3-17 Fastsetting og godskriving av pensjonspoeng for mottakere av uføretrygd

Den som mottar uføretrygd, godskrives pensjonspoeng for hvert kalenderår han eller hun har mottatt ytelsen. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, er det et vilkår at vedkommende mottok tilleggspensjon som var beregnet med framtidige pensjonspoeng.

Pensjonspoeng fastsettes etter følgende alternativer:

- Dersom beregningsgrunnlaget for uføretrygden er fastsatt etter reglene i § 12-11, skal det fastsettes pensjonspoeng på grunnlag av en antatt inntekt. Den antatte inntekten fastsettes på samme måte som beregningsgrunnlaget for uføretrygden, men slik at det medregnes pensjonsgivende inntekt opp til 12 ganger grunnbeløpet for hvert kalenderår. Antatt inntekt omgjøres til pensjonspoeng slik det framgår av § 3-13.*
- Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal pensjonspoengene tilsvare de framtidige pensjonspoengene som var fastsatt for den tidligere uførepensjonen.*

Dersom vilkårene i § 12-13 tredje ledd er oppfylt, skal pensjonspoengene for år da vedkommende var medlem i folketrygden minst tilsvare 3,50.

Ved *uføretrygd* etter en *uføregrad* lavere enn 100 prosent skal de godskrevne pensjonspoengene utgjøre en så stor del av de fastsatte pensjonspoengene som svarer til *uføregraden*. For det året da inntektsevnen ble varig nedsatt, skal de godskrevne pensjonspoengene likevel svare til de fastsatte pensjonspoengene.

For tidsrommet fra *uføretidspunktet*, *se § 12-7* tredje ledd, til *uføretrygd* blir utbetalt, godskrives det pensjonspoeng dersom opptjente pensjonspoeng på

grunnlag av pensjonsgivende inntekt etter § 3-13 er lavere, se også § 3-14 femte ledd. Det skal likevel ikke regnes med pensjonspoeng etter tredje ledd for år før medlemmet fyller 20 år.

Dersom medregning av framtidig trygdetid for uførepensjonen eller uføretrygden er begrenset på grunn av utenlandsopphold etter fylte 16 år, godskrives det pensjonspoeng til og med det siste året vedkommende har fått framtidig trygdetid for.

§ 3-18 skal lyde:

§ 3-18 Beregning av alderspensjon ved yrkesskade

Den som ved fylte 67 år mottok uføretrygd på grunn av yrkesskade, får alderspensjonen etter kapittel 19 beregnet med følgende særregler:

- Grunnpensjonen reduseres ikke selv om vedkommende har mindre enn 40 års trygdetid, se § 3-2.
- Tilleggspensjonen reduseres ikke selv om vedkommende har mindre enn 40 poengår, se § 3-8.
- Antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet omregnes til pensjonspoeng etter bestemmelsene i § 3-13. Dette poengtallet legges til grunn ved beregningen av tilleggspensjonen (§ 3-8) dersom sluttpoengtallet (§ 3-11) er mindre.

Når antatt inntekt etter første ledd bokstav c skal fastsettes, regnes godtgjørelse av midlertidig eller tilfeldig art ikke med. Naturalytelser og overskudd på utgiftsgodtgjørelser regnes med og gis den verdien som legges til grunn ved utligning av inntektsskatt.

Dersom uføregraden på grunn av yrkesskaden var lavere enn 100 prosent, beregnes bare en tilsvarende andel av alderspensjonen etter bestemmelsene i første og andre ledd.

Departementet kan gi forskrifter om godskriving av pensjonspoeng og beregning av alderspensjon når uførhet skyldes yrkesskade.

§ 3-19 skal lyde:

§ 3-19 Godskriving av pensjonspoeng for mottakere av avtalefestet pensjon

Departementet kan gi forskrifter om godskriving av pensjonspoeng for den som mottar avtalefestet pensjon som omfattes av AFP-tilskottsloven § 12 eller avtalefestet pensjon fra offentlig pensjonsordning før fylte 65 år.

§§ 3-20 og 3-21 oppheves.

§ 3-24 første ledd oppheves. Nåværende andre til fjerde ledd blir første til tredje ledd. I bokstavene b og c i andre ledd erstattes ordet «uførepensjon» med «uføretrygd».

§ 3-25 første ledd oppheves.

§ 3-25 nåværende andre til sjuende ledd blir første til sjettede ledd.

§ 3-26 tredje ledd bokstav a skal lyde:

- pensjonsytelser, overgangsstonad, *uføretrygd* og foreløpig *uføretrygd* fra folketrygden

§ 3-26 nåværende femte ledd oppheves.

§ 3-26 nåværende sjette ledd blir femte ledd. Innledningen skal lyde:

Fribeløpet som er nevnt i første ledd, *fastsettes etter følgende alternativer:*

§ 3-26 nåværende sjuende og åttende ledd blir sjette og sjuende ledd.

Deloverskrift VII til kapittel 3 oppheves.

§ 3-30 oppheves.

Overskriften til kapittel 12 skal lyde:

Kapittel 12 Uføretrygd

Innledningen til kapittel 12 skal lyde:

Bestemmelser om

- *formål står i § 12-1*
- *vilkår for rett til uføretrygd står i §§ 12-2 til 12-7*
- *fastsetting av inntekt før og etter uførhet står i § 12-8*
- *fastsetting og endring av uføregrad står i § 12-9*
- *uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle står i § 12-10*
- *grunnlaget for beregning av uføretrygd står i § 12-11*
- *trygdetid står i § 12-12*
- *uføretrygdens størrelse står i § 12-13*
- *reduksjon av uføretrygd på grunn av pensjonsgivende inntekt mv. står i § 12-14*
- *barnetillegg står i § 12-15*
- *reduksjon av barnetillegg på grunn av inntekt står i § 12-16*
- *uføretrygd ved yrkesskade står i § 12-17*
- *avkall på uføretrygd står i § 12-18*
- *foreløpig uføretrygd står i § 12-19.*

I § 12-1 skal «ytelser etter dette kapitlet» endres til «uføretrygd».

§ 12-2 første ledd første punktum skal lyde:

Det er et vilkår for rett til *uføretrygd* at vedkommende har vært medlem i *folketrygden* i de siste tre årene fram til uføretidspunktet, *se § 12-7 tredje ledd og § 12-10 andre ledd.*

I § 12-2 tredje ledd innledningen skal «ytelser» endres til «uføretrygd».

§ 12-2 fjerde ledd skal lyde:

Vilkåret i første ledd gjelder ikke dersom vedkommende var medlem i folketrygden på uføretidspunktet og uføretrygd ved 100 prosent uføregrad, beregnet på grunnlag av trygdetiden fram til uføretidspunktet, minst svarer til halvparten av full minsteytelse for vedkommende etter § 12-13 andre ledd. Framtidig trygdetid skal da ikke regnes med, se § 12-12 femte ledd.

§ 12-3 skal lyde:

§ 12-3 Fortsatt medlemskap

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende fortsatt er medlem i folketrygden. Den som ikke er medlem i folketrygden, får likevel uføretrygd dersom vedkommende har minst 20 års trygdetid etter § 12-12 andre ledd (botid). Til den som har mindre enn 20 års botid, ytes det uføretrygd på grunnlag av beregningsgrunnlaget etter § 12-11, men slik at år før uføretidspunktet da vedkommende ikke har hatt pensjonsgivende inntekt over grunnbeløpet, ikke regnes som trygdetid ved beregningen av ytelsen.

Uføretrygd etter § 12-2 tredje og fjerde ledd om unntak fra medlemskap i folketrygden fram til uføretidspunktet beholdes bare så lenge vedkommende er medlem i folketrygden. Det samme gjelder uføretrygd på grunnlag av § 12-13 tredje ledd og fjerde ledd andre punktum om uføretrygd til unge uføre og til flyktninger.

§ 12-4 første og andre ledd skal lyde:

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at personen er mellom 18 og 67 år. Dersom krav om uføretrygd settes fram etter at medlemmet har fylt 62 år, er det et vilkår for rett til uføretrygd at medlemmet hadde en pensjonsgivende inntekt på minst folketrygdens grunnbeløp i året før uføretidspunktet (se § 12-7 tredje ledd og § 12-10 andre ledd) eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet. Dette gjelder likevel ikke dersom uføretrygden er gitt med virkning fra et tidspunkt før personen fylte 62 år.

I § 12-5 første og tredje ledd og § 12-6 første og andre ledd skal «ytelser etter dette kapitlet» endres til «uføretrygd».

§ 12-7 skal lyde:

§ 12-7 Nedsatt inntektsevne. Uføretidspunkt

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst halvparten.

For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd settes fram, er det tilstrekkelig at inntektsevnen er varig nedsatt med 40 prosent.

Uføretidspunktet er tidspunktet da inntektsevnen ble varig nedsatt med minst halvparten.

Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet) sammenlignes med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet). Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis over flere år, kan det tas utgangspunkt i inntektsevnen før sykdommen, skaden eller lytet oppstod.

§ 12-8 skal lyde:

§ 12-8 Fastsetting av inntekt før og etter uførhet

Inntekt før uførhet fastsettes til personens normale årsinntekt i full stilling før uføretidspunktet. For selvstendig næringsdrivende legges den gjennomsnittlige inntekten for de siste tre kalenderårene før uføretidspunktet til grunn.

Inntekt før uførhet skal ikke settes lavere enn

- a) 3,3 ganger grunnbeløpet for personer som lever sammen med en ektefelle (se § 1-5 eller med en samboer i et samboerforhold som har vart minst 12 av de siste 18 månedene,
- b) 3,5 ganger grunnbeløpet for enslige,
- c) 4,5 ganger grunnbeløpet for medlemmer som fylles vilkårene for rett til minsteytelse som ung ufør.

Inntekt etter uførhet fastsettes til den inntekt han eller hun forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne.

Inntekt før og etter uførhet oppjusteres i samsvar med senere reguleringer av grunnbeløpet.

Som inntekt etter paragrafen her regnes all pensjonsgivende inntekt, se § 3-15. Det kan gjøres unntak for inntekt som skriver seg fra en avsluttet aktivitet. Inntekt som ikke er uttrykk for reell inntektsevne, medregnes likevel ikke for arbeidstakere.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om fastsetting av inntekt før og etter uførhet, blant annet om stillingsandelens betydning og om at visse inntekter ikke skal medregnes.

Ny § 12-9 skal lyde:

§ 12-9 Fastsetting og endring av uføregrad

Det skal fastsettes en uføregrad ved å sammenligne inntektsevne før og etter uførhet, se § 12-7. Dersom personen har tapt hele inntektsevnen, skal uføregraden settes til 100 prosent. Dersom personen har tapt en del av inntektsevnen, skal uføregraden svare til den delen av inntektsevnen som er tapt. Uførheden graderes i trinn på fem prosentpoeng. Det

skal alltid vurderes om uføregraden skal settes lavere enn 100 prosent.

Den fastsatte uføregraden endres ikke selv om uføretrygden reduseres på grunn av inntekt, se § 12-14.

Dersom uføretrygden faller bort etter § 12-14 tredje ledd, kan vedkommende beholde retten til uføretrygd med opprinnelig uføregrad i inntil fem år (hvilende rett) ved å melde fra til Arbeids- og velferdsetaten. Retten til ytelsen kan etter søknad beholdes i ytterligere fem år.

Uføregraden kan økes dersom inntektsevnen blir ytterligere nedsatt og det settes fram krav om økt uføregrad. Det skal da fastsettes et nytt uføretidspunkt dersom dette er til fordel for vedkommende.

Nåværende § 12-8 blir § 12-10 og skal lyde:

§ 12-10 *Uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle*

Det er et vilkår for at en hjemmearbeidende ektefelle skal få rett til *uføretrygd*, at evnen til å utføre arbeid i hjemmet (arbeidsevnen) er varig nedsatt med minst halvparten.

Uføretidspunktet er tidspunktet da arbeidsevnen ble varig nedsatt med minst halvparten.

Ved vurderingen av hvor mye arbeidsevnen er nedsatt (hvor høy uføregraden er), skal den evnen til å utføre arbeid i hjemmet som vedkommende nå har, sammenlignes med den tilsvarende evnen som vedkommende hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod.

En hjemmearbeidende ektefelle skal vurderes etter bestemmelsene i § 12-7 dersom det er sannsynlig at vedkommende ville ha begynt i inntektsgivende arbeid hvis uførheten ikke hadde oppstått. Det samme gjelder dersom den andre ektefellens inntekt er mindre enn to ganger grunnbeløpet.

§ 12-11 skal lyde:

§ 12-11 *Grunnlaget for beregning av uføretrygd*

Uføretrygd beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, se § 3-15, i de fem siste kalenderårene før uføretidspunktet, se § 12-7 tredje ledd. Gjennomsnittlig inntekt i de tre beste inntektsårene legges til grunn.

For år da en person har mottatt uføretrygd, skal pensjonsgivende inntekt, og en inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden, justert for fastsatt uføregrad, inngå i grunnlaget. Samlet inntekt kan likevel ikke overstige det som er høyest av beregningsgrunnlaget og den pensjonsgivende inntekten. Departementet kan gi forskrifter om hvilken inntekt som skal legges til grunn for år da en person har mottatt uførepensjon.

For år da et medlem har avtjent militær eller sivil førstegangstjeneste eller frivillig slik tjeneste, skal det legges til grunn en inntekt på minst tre ganger

gjennomsnittlig grunnbeløp. Dersom medlemmet hadde en høyere inntekt i året før tjenesten tok til, benyttes denne inntekten.

Det skal ses bort fra år da et medlem har fått pensjonsoptjening på grunnlag av omsorgsarbeid etter § 3-16 eller § 20-8 dersom dette er til fordel for vedkommende. Året før og året etter slike år anses da for å følge umiddelbart etter hverandre.

Pensjonsgivende inntekt over seks ganger gjennomsnittlig grunnbeløp i et kalenderår regnes ikke med i grunnlaget for uføretrygd.

Den pensjonsgivende inntekten i det enkelte kalenderåret skal reguleres i samsvar med endringer i grunnbeløpet fram til det tidspunktet uføretrygden gis virkning fra.

Grunnlaget for uføretrygden reguleres i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet.

§ 12-12 skal lyde:

§ 12-12 *Trygdetid*

Trygdetid er en faktor som brukes ved beregning av uføretrygd, se § 12-13 fjerde ledd.

Trygdetid er tidsrom fra 1. januar 1967 da en person har vært medlem i folketrygden med rett til ytelser etter kapitlene 12, 16, 17, 19 og 20. Trygdetid regnes fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år. Tidsrom før 1. januar 1967 skal også regnes som trygdetid dersom vedkommende da ville ha fylt vilkårene for medlemskap som nevnt i første punktum.

Som trygdetid regnes også framtidig trygdetid fra uføretidspunktet (se § 12-7 tredje ledd eller § 12-10 andre ledd) til og med det året vedkommende fyller 66 år. Dersom mindre enn 4/5 av tiden mellom fylte 16 år og uføretidspunktet (opptjeningstiden) kan regnes som trygdetid, skal den framtidige trygdetiden utgjøre 40 år med fradrag av 4/5 av opptjeningstiden.

Når vilkåret om forutgående medlemskap oppfylles etter § 12-2 tredje ledd, regnes framtidig trygdetid tidligst fra det tidspunktet vedkommende sist ble medlem i folketrygden. Tidsrommet fram til dette tidspunktet regnes som opptjeningstid.

Framtidig trygdetid medregnes ikke når uføretrygd gis etter § 12-2 fjerde ledd.

Dersom trygdetiden er fastsatt etter tredje ledd andre punktum, skal den fastsettes på nytt når uføregraden økes dersom dette vil gi en lengre trygdetid. Opptjeningstiden regnes da fram til det tidspunktet da inntektsevnen ble ytterligere nedsatt.

Når den samlede trygdetiden utgjør minst tre år, avrundes den til nærmeste hele år.

§ 12-13 skal lyde:

§ 12-13 *Uføretrygdens størrelse*

Uføretrygd ytes med 66 prosent av grunnlaget etter § 12-11.

Minste årlige ytelse er 2,28 ganger grunnbeløpet (ordinær sats) for personer som lever sammen med en ektefelle (se § 1-5) eller med en samboer i et samboerforhold som har vart i minst 12 av de siste 18 månedene. For andre utgjør minste årlige ytelse 2,48 ganger grunnbeløpet (høy sats).

For et medlem som har blitt ufør før fylte 26 år på grunn av klart dokumentert, alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte, og som har satt fram krav om uføretrygd før fylte 36 år, er minsteytelsene som nevnt i andre ledd henholdsvis 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet. Dette gjelder også når uføretrygd gis på nytt etter at ytelsen er falt bort på grunn av prøving mot inntekt etter § 12-14. Minsteytelsene etter leddet her ytes tidligst fra og med den måneden medlemmet fyller 20 år.

Når trygdetiden etter § 12-12 er kortere enn 40 år, avkortes uføretrygden tilsvarende. Ytelsen til en flyktning (se § 1-7) som er medlem i folketrygden, skal likevel ikke settes lavere enn minsteytelsen etter andre ledd uten avkorting for trygdetid.

Dersom uføregraden etter § 12-9 er lavere enn 100 prosent, fastsettes uføretrygden til en forholdsmessig andel av beløpet etter første til fjerde ledd.

§ 12-14 skal lyde:

§ 12-14 Reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt

Når uføregraden fastsettes etter § 12-9, skal det fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-8 tredje ledd) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, tillegges 60 000 kroner per kalenderår til og med år 2018.

Dersom mottakeren av uføretrygd har inntekt som overstiger inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der vedkommendes uføretrygd ved 100 prosent uføregrad er teller og inntekten før uførheten (se § 12-8 første og andre ledd) er nevner. Som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt eller inntekt av samme art fra utlandet.

Det utbetales ikke uføretrygd når den pensjonsgivende inntekten utgjør mer enn 80 prosent av inntekt før uførhet.

Den uføretrygdede skal opplyse om forventet pensjonsgivende inntekt og om endringer i inntekten. Dersom vedkommende har fått utbetalt for lite eller for mye, skal det foretas et etteroppgjør.

Når en mottaker av uføretrygd får økonomiske ytelser som ikke er pensjonsgivende inntekt, og ytelsene ble avtalt ved fratredelse eller ved reduksjon av arbeidstiden, skal uføretrygden for den samme perioden reduseres med et beløp som svarer til disse ytelsene. Vedkommende skal melde fra ved mottak av slike ytelser.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt og om etteroppgjør.

§ 12-15 skal lyde:

§ 12-15 Barnetillegg

En person som mottar uføretrygd og som forsørger barn (se § 1-6), har rett til barnetillegg. Det ytes ikke barnetillegg hvis barnet har inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn grunnbeløpet.

Barnetillegg utgjør 40 prosent av grunnbeløpet for hvert forsørget barn, men avkortes tilsvarende dersom trygdetiden som legges til grunn for uføretrygden er kortere enn 40 år. Barnetillegg til en flyktning som er medlem i folketrygden, avkortes ikke på grunn av manglende trygdetid.

Barnetillegg påvirkes ikke av at uføregraden er lavere enn 100 prosent, men prøves mot forsørgerens inntekt, se § 12-16.

Når et barn blir forsørget av flere som mottar uføretrygd eller alderspensjon, ytes tillegget til den som har rett til høyest tillegg. Dersom forsørgerne ikke bor sammen, ytes tillegget til den som har den daglige omsorgen for barnet.

Barnetillegg for fosterbarn (se barnevernloven § 4-22) ytes dersom mottakeren har forsørget barnet i de siste to årene før krav om tillegg blir satt fram. Dette vilkåret kan fravikes når særlige grunner gjør det rimelig.

§ 12-16 skal lyde:

§ 12-16 Reduksjon av barnetillegg på grunn av inntekt

Når en person har rett til barnetillegg og samtidig har inntekt som nevnt i andre ledd, skal barnetillegg reduseres med 50 prosent av inntekten over et fribeløp. Fribelet fastsettes etter bestemmelsene i fjerde ledd.

Personinntekt etter skatteloven § 12-2 og inntekter fra utlandet av samme art kan føre til at barnetillegg blir redusert. Det skal likevel ses bort fra ytelser eller deler av ytelser som er underlagt inntektsprøving.

Når en person har rett til barnetillegg for barn som bor sammen med begge foreldrene, skal begge inntekter medregnes. For den av foreldrene som ikke mottar barnetillegg, skal summen av inntektene som regnes med etter andre ledd, med unntak av pensjonstyelser, uføretrygd og overgangsstonad fra folketrygden, reduseres med grunnbeløpet.

Fribelet etter første ledd utgjør 4,6 ganger grunnbeløpet for ett barn som bor sammen med begge foreldrene og 3,1 ganger grunnbeløpet for ett barn som bor sammen med én av foreldrene. Fribe-

løpet økes med 40 prosent av grunnbeløpet for hvert ekstra barn.

Hvis uføretrygden til den som mottar barnetillegg er redusert på grunn av manglende trygdetid, skal fribeløpet reduseres tilsvarende.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om reduksjon av barnetillegg på grunn av inntekt. Det kan blant annet gis bestemmelser om at visse offentlige ytelser ikke skal tas med i inntektsgrunnlaget og om endring i fastsatte barnetillegg når inntekten endres.

Nåværende § 12-18 blir § 12-17 og skal lyde:

§ 12-17 Uføretrygd ved yrkesskade

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det uføretrygd etter følgende særbestemmelser:

- Vilkåret i § 12-2 om minst tre års forutgående medlemskap gjelder ikke.
- Vilkåret i § 12-3 om fortsatt medlemskap gjelder ikke.
- Uføretrygd ytes ved uføregrader ned til 30 prosent.

Det skal fastsettes en særskilt uføregrad for den delen av uførheten som skyldes yrkesskade eller yrkessykdom. Det ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden, når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale uførheten. Ved yrkesskade reduseres ikke uføretrygd og barnetillegg selv om vedkommende har mindre enn 40 års trygdetid, og antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet legges til grunn for beregningen av uføretrygden dersom beregningsgrunnlaget etter § 12-11 er lavere.

Godtgjørelse av midlertidig eller tilfeldig art regnes ikke med ved fastsettingen av antatt inntekt etter tredje ledd. Naturalytelser og overskudd på utgiftsgodtgjørelser regnes med og gis den verdien som legges til grunn ved utligning av inntektsskatt.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av uføretrygd når uførheten skyldes yrkesskade.

Nåværende § 12-14 blir § 12-18 og skal lyde:

§ 12-18 Avkall på uføretrygd

En mottaker av uføretrygd kan gi avkall på retten til uføretrygd dersom

- ektefellen mottar alderspensjon eller avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, og
- vedkommende enten har kortere trygdetid enn ektefellen eller får uføretrygd etter en uføregrad lavere enn 100 prosent.

Ektefellens ytelser fastsettes da etter reglene for pensjonister som forsørger den andre ektefellen.

Nåværende § 12-16 blir ny § 12-19 og skal lyde:

§ 12-19 Foreløpig uføretrygd

Når en person har satt fram krav om uføretrygd og det er sannsynlig at han eller hun vil bli innvilget uføretrygd, kan Arbeids- og velferdsetaten yte en foreløpig uføretrygd i ventetiden. Foreløpig uføretrygd ytes ikke dersom vedkommende kan dekke utgiftene til livsopphold ved hjelp av andre inntekter. Foreløpig uføretrygd beregnes på samme måte som uføretrygd, se §§ 12-9 og 12-13.

§ 19-3 fjerde ledd skal lyde:

Tilleggspensjon som grunner seg på bestemmelsene i § 12-13 tredje ledd, § 3-22 eller tidligere § 3-21 om minsteytelser til unge uføre beholdes bare så lenge pensjonisten er medlem i trygden. Det samme gjelder alderspensjon til en flyktning så langt pensjonen er beregnet etter bestemmelsene i § 3-2 sjette ledd, § 3-9 tredje ledd, § 12-13 fjerde ledd andre punktum eller § 19-8 sjuende ledd.

§ 19-4 første ledd andre punktum skal lyde:

Det gis ikke alderspensjon til en person som mottar uføretrygd eller foreløpig uføretrygd etter en uføregrad på 100 prosent.

Ny § 19-9 a skal lyde:

§ 19-9 a Overgang fra uførepensjon til alderspensjon for personer født i 1944–1951

Personer som er født i 1944–1951 og som mottok uførepensjon ved fylte 67 år, får et tillegg til alderspensjonen. Tillegget skal skjerme vedkommende for 0,25 prosentpoeng av virkningen av levealdersjusteringen etter § 19-6.

Ved gradert uførepensjon reduseres tillegget forholdsmessig.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av tillegg etter denne paragrafen.

§ 19-10 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Dersom vedkommende mottar uføretrygd etter en uføregrad lavere enn 100 prosent, kan det gis gradert alderspensjon.

§ 20-2 nytt tredje punktum skal lyde:

Det gis ikke alderspensjon til en person som mottar uføretrygd eller foreløpig uføretrygd etter en uføregrad på 100 prosent.

§ 20-4 første ledd bokstav d skal lyde:

- antatt inntekt ved mottak av uføretrygd (§ 20-7 a)

§ 20-7 a skal lyde:

§ 20-7 a *Pensjonsopptjening for mottakere av uføretrygd*

Den som mottar uføretrygd får, for hvert kalenderår han eller hun har mottatt slik ytelse, pensjonsopptjening på grunnlag av en antatt inntekt. Pensjonsopptjening etter paragrafen her gis til og med det kalenderåret vedkommende fyller 61 år. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, er det et vilkår at medlemmet mottok tilleggspensjon som var beregnet med framtidige pensjonspoeng.

Antatt inntekt fastsettes slik:

- a) *Dersom beregningsgrunnlaget for uføretrygden er fastsatt etter reglene i § 12-11, skal den antatte inntekten fastsettes på samme måte som beregningsgrunnlaget for uføretrygden. Det regnes bare med pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 ganger grunnbeløpet for hvert kalenderår.*
- b) *Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal den antatte inntekten tilsvare den pensjonsgivende inntekten som etter § 3-13 ville gitt et opptjent pensjonspoeng lik det framtidige pensjonspoenget som var fastsatt i den tidligere tilleggspensjonen. Det regnes bare med pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 ganger grunnbeløpet for hvert kalenderår.*

Dersom vilkårene i § 12-13 tredje ledd om minsteytelse for unge uføre er oppfylt, skal antatt inntekt for år da vedkommende var medlem i folketrygden minst tilsvare 4,5 ganger grunnbeløpet.

Årlig pensjonsopptjening tilsvare 18,1 prosent av antatt inntekt.

For år da vedkommende også har hatt opptjening etter §§ 20-5 til 20-7, skal opptjening etter paragrafen her reduseres med slik opptjening.

Dersom uføregraden er lavere enn 100 prosent, kan opptjening etter paragrafen her ikke overstige 18,1 prosent av den antatte inntekten justert for uføregraden.

For tidsrommet fra uføretidspunktet (se § 12-7 tredje ledd) til uføretrygd blir utbetalt, gis det pensjonsopptjening etter paragrafen her dersom opptjening etter §§ 20-5, 20-6 og 20-7 er lavere. Det skal likevel ikke regnes med antatt inntekt etter tredje ledd for år før medlemmet fylte 20 år.

Alderspensjon på grunnlag av inntekt som nevnt i tredje ledd utbetales bare til en pensjonist som er medlem i folketrygden.

Departementet kan gi forskrifter om fastsetting av antatt inntekt når uførheten skyldes yrkesskade.

§ 20-10 fjerde ledd nytt andre punktum skal lyde:

Det samme gjelder for den som ved fylte 67 år mottok uføretrygd på grunn av yrkesskade, for så vidt gjelder den del av alderspensjonen som tilsvare uføregraden på grunn av yrkesskaden.

§ 20-10 femte ledd andre punktum skal lyde:

Garantipensjon beregnet på grunnlag av fjerde ledd første punktum beholdes bare så lenge vedkommende er medlem i trygden.

§ 20-10 nytt sjettede ledd skal lyde:

For den som ved fylte 67 år hadde rett til uføretrygd, skal trygdetiden minst svare til trygdetiden for uføretrygden.

§ 20-14 tredje ledd nye fjerde og femte punktum skal lyde:

Dersom vedkommende mottar uføretrygd etter en uføregrad lavere enn 100 prosent, kan det gis gradert alderspensjon. Summen av uføregrad og graden av alderspensjon kan ikke overstige 100 prosent.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Ny § 19-9 a gis virkning for personer som tar ut alderspensjon tidligst fra 1. januar 2011.

Loven for øvrig gis virkning for

- a) saker der vedtak fattes tidligst på den dato loven trer i kraft, og
- b) saker der vedtak fattes før lovens ikrafttredelse, men der uføreytelsen først kommer til utbetaling for tidsrom etter ikrafttredelsen.

Uførepensjon fra folketrygden omregnes til uføretrygd etter de nye reglene med virkning fra lovens ikrafttredelse.

Departementet kan gi forskrifter om

- a) anvendelsen av bestemmelsene i tredje ledd, blant annet om unntak for tilfelle der uføreytelsen kommer til utbetaling for et lengre tidsrom før lovens ikrafttredelse,
- b) nærmere regler om omregning av uførepensjon til uføretrygd og om
- c) fastsetting av pensjonspoeng og pensjonsopptjening for inntektsåret før loven trer i kraft.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 6. desember 2011

Robert Eriksson

leder

Tove Linnea Brandvik

ordfører